09:2006
ÅRGÅNG 91

Biblioteksbladet

IOIOOOIOI IOIOOII

Lars Ilshammar om digital ångest

KONFERENS OM NYTT KLASSIFIKATIONSSYSTEM

DEBATT OCH KOMMENTAR OM RFID

UTBLICK OM NORSKA BIBLIOTEKSUTREDNINGEN

Innehåll

3 Det brinner i knutarna! *Åsa Ekström*

6 Europas bokskatt i digitalt jättebibliotek. *Annina Rabe*

8 Nya KB-chefer utsedda. *Henriette Zorn*

9 Kulturrådets omvärldsanalys 2006. *Åsa Ekström*

10 Få motioner på biblioteksområdet. *Henriette Zorn*

12 Unik samling sätter Umeå på världskartan. *Anders Boström*

14 Biblioteksbarometer i Lund pejlar vad användarna tycker. *Henriette Zorn*

15 Behövs ett nytt klassifikationssystem? *Åsa Ekström*

18 Lekande barn berättar och lär. *Åsa Ekström*

19 DIK Bibliotekarieförbundets skolbiblioteksenkät. *Åsa Ekström*

20 TV-spel på Malmö stadsbibliotek utvärderat. *Henriette Zorn*

21 Allt du behöver veta om RFID – och lite till. *Jakob Harnesk*

24 Sagan och motståndets estetik. *Henriette Zorn*

Avdelningar

17 Debatt och kommentar

22 Utblick

25 Saxat

26 Inblick

30 Recensioner

34 Besserwisser

35 Föreningsnytt

39 Kalendarium

Förord

DET VÄXTE FRAM kan man säga. Ett behov uppstod – och det ur något som länge mest gjort sig påmint som en irriterande frustration.

– Vi borde göra det..., sade vi till varandra på redaktionen i skarven mellan två artiklar och tjugo notiser.

– Nej, nu måste vi faktiskt ta itu med..., det här går inte längre ..., mumlade vi åter en månad senare när ett nummer precis var lämnat och det bara var att kasta sig över planeringen av nästa.

En kniv, tillräckligt vass för att skära ut ett spann med tid. Nej förresten, en machete – visst kan man önska sig det ibland?

När man vill göra något men inte riktigt vet hur, kan det växa och få orimliga proportioner och till slut verkar det helt oöverstigligt. Innan man ens har börjat.

Men vi tog tag i det och när vi väl hade gjort det gick allt med en rasande fart.

Nu är vi där med allt vad det innebär, och inte var det särskilt svårt heller. Det var bara att bestämma sig och sedan kliva över alla trösklar som tornat upp sig i hjärnan – de som ofta går under alibin som tidsbrist.

Med start år 2005 började vi lägga ut varje nummer av BBL på Svensk Biblioteksförenings hemsida i fulltext. Under hösten 2006 fick vi så äntligen ändan ur vagnen och kunde starta den process som sedan oktober gör det möjligt för oss att lägga ut BBL-material på webben. Att vi nu också är en tidning på nätet är för mycket sagt, men vi har en egen och än så länge förhållandevis anspråkslös plats på föreningens hemsida. Härifrån kan allt bara utvecklas till det bättre, och när ni läser detta nummer har vi förhoppningsvis fixat till prenumererbara RSS-flöden – något som efterfrågades bums när vi hade premiär. I framtiden kan man även tänka sig en kommentarfunktion på webben.

Att bli med webb är som att bli med småbarn – ständig matning krävs. Det är roligt men det suger... hav tålamod om redaktionens alla tjugo fingrar ibland måste göra annat än mata webb. Den gamla 90-åringen – den hederliga papperstidningen – kräver också omsorg. Fortsätt att mejla synpunkter och för all del uppslag som kan hamna både i tidningen och på nätet.

I detta näst sista nummer för i år har vi en intervju med historikern Lars Ilshammar – ett samtal om upphovsrätt, lagstiftning och inte minst om de gigantiska problem som är förknippade med digitala bevarandemöjligheter. Vi rapporterar från två konferenser som handlar om två så vitt skilda ämnen som klassifikationssystemet Dewey och hur bibliotek och förskola kan samarbeta för att främja barns språkutveckling. Sigrid Kahle överlämnade i slutet av oktober sin stora samling av orientalisk litteratur till Umeå universitetslitteratur. BBL var där. Utblick handlar i detta nummer uteslutande om hur man i Norge har kommenterat Bibliotekreform 2014. Barbro Thomas har för BBL:s räkning läst och recenserat den.

Europas bokskatt som ett digitalt jättebibliotek – vad är egentligen Digital Library 2010? Vilka utmaningar väntar denna vision som faktiskt ser ut att bli verklighet?

Biblioteksvärlden är i sanning stadd i förändring – det slår oss varje gång vi har sytt ihop ett nytt nummer. Det ligger ibland nära till hands att ta skydd bakom deviser som: Man vet vad man har men aldrig vad man får – vare sig det nu handlar om att hantera snabba förändringar eller bekämpa mentala trösklar och hjärnspöken. Men man måste ibland lämna det man har för att få veta vad man kan få.

HENRIETTE ZORN

Biblioteksbladet 09:2006

Tidskrift för Svensk Biblioteksförening

Postadress
Box 3127
103 62 Stockholm

Besöksadress
Saltmätargatan 3A
Svensk Biblioteksförening
Tel. 08-545 132 30
BBL Tel. 08-545 132 40
Fax 08-545 132 31

Svensk Biblioteksförenings hemsida
http:/www.biblioteksforeningen.org

Prenumeration på BBL
För medlemmar i föreningen ingår BBL i medlemsavgiften, 350:– för enskild medlem (heltidsstuderande och pensionärer 175:–). Övriga betalar 500:– (Sverige), utanför Sverige, 600:–

Ansvarig utgivare
Chefredaktör
Henriette Zorn tel. 08-545 132 41
hz@bbl.biblioteksforeningen.org

I redaktionen
Åsa Ekström 08-545 132 43
asa@bbl.biblioteksforeningen.org

Recensionsansvarig
Johannes Rudberg
johannes.rudberg@kb.se

Grafisk form: Paolo Sangregorio

Omslag: Paolo Sangregorio

Redaktionen förbehåller sig rätten att korta och redigera manus. För obeställt material ansvaras ej.

Annonser
Bo Eriksson,
Box 109, 133 22 Saltsjöbaden
tel. 08-717 43 57 eller 070-714 90 55
bo.erikssonmedia@telia.com
Moms/annonsskatt utgår ej!

Tryck
Norra Skåne Offset, Hässleholm
ISSN: 0006-1867

Svensk Biblioteksförening är en ideell förening med uppgift att främja svenskt biblioteksväsen.
Biblioteksbladet speglar föreningens verksamhet, åsikter och ställningstagande men har också till uppgift att väcka egen debatt genom att ge utrymme åt andra åsiktsyttringar. Tidningen har en fri och självständig roll och bedrivs med tryckfrihetsförordningen som grund.

Denna tidning gick i tryck den 23 november.

Den här tidskriften är TS-kontrollerad.

FOTO: ÅSA EKSTRÖM

– När vi ser våra semester- och familjebilder lösas upp, vår blogg försvinna – då kan vi tala om digital ångest!, säger Lars Ilshammar, chef för Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek.

Det brinner i knutarna!

BBL *träffar Lars Ilshammar för ett samtal om upphovsrätt, lagstiftning och digital lagring.*

Vi ses över en lunch och orden sprutar ur munnen på Lars Ilshammar. Han har granskat regeringens budgetproposition.

– Inte ett ord står det om kunskapssamhället eller 24-timmarsmyndigheten! Betyder det att vi lever i den bästa av världar eller?

Lars Ilshammar är historiker och chef för Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek. Han har även ett förflutet som journalist på Aftonbladet och har bland annat varit chefredaktör för Örebro-Kuriren. Hans forskningsintresse finns inom det samtidshistoriska fältet och handlar framför allt om mötet mellan teknik och politik. I hans avhandling *Offentlighetens nya rum* behandlas den svenska IT-politikens framväxt och konsekvenser för demokrati, medborgarskap och offentlighet. Tillsammans med Ola Larsmo har han även skrivit boken *404 – utflykter i glömskans landskap* som gavs ut förra året.

Lars Ilshammar konstaterar att utbyggnaden av kunskapssamhället inte är klar.

– Det spelar ingen roll hur många e-tjänster vi har om inte infrastrukturen fungerar. Det är även obegripligt att den nya regeringen t ex tar bort möjligheten till hem-pc*. De som drabbas är ju de grupper som varken har råd eller någon annan möjlighet att ta till sig den här tekniken.

Samtidigt finns det ett enormt behov av e-tjänster idag, konstaterar Lars Ilshammar.

– Dagligen efterfrågar besökare att kunskapen ska finnas tillgänglig och det är lättare sagt än gjort. Samtidigt är det ju en fantastisk tanke att kunskapen ska finnas tillgänglig för oss alla oavsett hur långt bort från de stora institutionerna vi än befinner oss.

Han konstaterar att skanning inte är den stora flaskhalsen idag, idag exporteras inskanningsjobb till låglöneländer i Asien och det går fort. Det som tar tid idag är själva iordningställandet av materialet och att göra det sökbart på webben.

Det finns mycket att prata om med Lars Ilshammar men vi koncentrerar oss på upphovsrätten och fildelning. I dag råder ett låst läge eftersom de inblandade parterna står så långt ifrån varandra. Å ena sidan ytterligheten ”piraterna” som hävdar att allt som går att ladda ner är gratis och å andra sidan de stora bolagen som vill värna om upphovsrätten genom att skydda vartenda textstycke eller låt som finns. Mellan dessa bägge ytterligheter hörs inte många nyanserade röster idag och framför allt inte de vanliga användarna.

– Biblioteken och arkiven lider av att upphovsrättslagstiftningen ser ut som den gör idag. När vi lade ut Olof Palmes arkiv på webben hade vi inga resurser för att kunna följa upp med samhällets reaktioner på Palmes tal eller utspel vilket hade gjort det mer begripligt för att förstå samtiden. Vi kan ju leta upp

tidningsartiklar, men att sedan få en enskild fotografs tillstånd eller tillstånd från en död frilansreporter som sålt sin artikel till tidningen men inte upphovsrätten… Det är ett oändligt arbete som slukar enorma resurser!

– Lagstiftningen är inte hållbar i dag eftersom den ensidigt gynnar en part. Lagstiftningen måste balansera de olika intressena – upphovsrätten och informationsfriheten.

Lars Ilshammar menar bland annat att det inte går att föra konstruktiva samtal om upphovsrätten om lagen enbart slår fast att en miljon svenskar som fildelar är kriminella.

– Klyftan bara växer mellan teknikens allt snabbare förändringar och samhällets långsamhet. Det är en modern paradox. Även juridiken är ju beroende av en viss teknik. Samtidigt kan man ju fråga sig vad Aftonbladet är idag? En tidning? Radio? TV? Vi måste börja diskutera en mer teknikoberoende medielagstiftning.

Men varför diskuteras inte upphovsrätten mer inom biblioteksvärlden?

– Tja, det tillhör inte den konventionella yrkesrollen kanske. Men jag hoppas att biblioteken diskuterar detta och agerar. Vi måste samarbeta på samma sätt som ”upphovsrättsindustrin” gör. Vi måste också lobba i Bryssel, springa i justitiedepartementets korridorer och skriva debattinlägg innan besluten fattas – istället för att i efterhand klaga över redan tagna beslut.

Ett annat gigantiskt problem är de digitala bevarandemöjligheterna. Varje dag förvärras problemen eftersom beslutsfattarna är överens om att allt mer material ska digitaliseras. Lars Ilshammar menar att man inte kan prata om att digitalisera kulturarvet om man inte samtidigt löser problemet med lagringen.

– Alla är vi överens om att digitalisera och migrera men sen då? Vi skapar ett gigantiskt berg av material som riskerar att gå förlorat till eftervärlden eftersom lagringsmöjligheterna på t ex cd och hårddiskar i princip är värdelösa.

Det offentliga borde åtminstone kunna enas kring samma programvaror – allt för att förenkla och möjliggöra så att materialet åtminstone kan vara tolkningsbart om 40–50 år, anser Lars Ilshammar.

– Det är obegripligt att man inte gör något konkret. En möjlig orsak kan vara att det uppfattas som ett svart hål precis som med klimatförändringarna i världen. Det ligger för långt fram för att vi ska orka ta till oss det.

– Det är lättare att stoppa huvudet i sanden än att agera. I dag är det i huvudsak ett bekymmer för minnesinstitutionerna men på sikt kommer alla att drabbas. När vi ser våra semester- och familjebilder lösas upp, vår blogg försvinna – då kan vi tala om digital ångest!

Lars Ilshammar menar också att det kan vara de ekonomiska kostnaderna för att komma tillrätta med problemet som gör att man har svårt att se möjligheterna.

– Det företag som löser problemet med lagringen löser ett enormt problem som kommer att ge många människor sysselsättning. Det är alltså inte bara en kulturpolitisk fråga utan även en näringspolitisk fråga.

De insatser som KB, Riksarkivet och universitetet i Luleå gör idag är bra men det behövs större nationella, kanske till och med europeiska, forskningssatsningar för att komma tillrätta med problemet.

– Miljarder borde satsas på detta projekt som borde prioriteras som en samordnad forskningsinsats med samarbeten mellan näringslivet, universiteten och staten.

ÅSA EKSTRÖM

* Från och med 1 januari 2007 ska skattefriheten för lånedatorer eller s k hem-pc slopas. Den som har en lånedator hemma kommer att förmånsbeskattas för det.

Aktivt barnkulturarbete fokus i ny skrift

DEN NYA REGERINGEN avblåste som bekant barnkulturåret nästa år. Men med sikte på Barnkulturåret 2007 tog sig Kulturrådet i samarbete med Barnombudsmannen före att gemensamt producera en inspirationsskrift: *Barns och ungas rätt till kultur*. Även om det inte blir något regeringsutnämnt barnstämplat år så föreligger ändå skriften – och barnkulturår borde det väl vara varje år!

Barnombudsmannen och Kulturrådet anser att arbetet med barns rätt till kultur måste prioriteras och att varje kommun, landsting och region medvetet måste satsa för att leva upp till FN:s konvention om barnets rättigheter.

Skriften vill inspirera till ett aktivt barnkulturarbete och den innehåller förutom konkreta exempel ur verkligheten även det viktigaste ur FN:s barnkonvention, läroplanerna, ungdomspolitiken samt målen för den nationella kulturpolitiken. Den rymmer också förslag på frågor som man kan ställa sig i samband med en analys av nuläget, i ett förändringsarbete och för att skapa förutsättningar. För bibliotekens del kan det t ex handla om frågor som:

- Stödjer kommunen samverkan och samarbete mellan t ex förskola, skola, bibliotek och kulturförvaltning för att stärka kulturen för barn och unga?
- Vilken typ av barnverksamhet har biblioteket? Hur prioriteras inköp av böcker för barn och unga? Finns det skolbibliotek på alla skolor?
- Är bibliotekens utbud tillgängligt för alla barn? Är öppettiderna anpassade efter barns, ungas och andra gruppers behov?

Sist i skriften finns tips på litteratur och en förteckning över användbara webbplatser. *Barns och ungas rätt till kultur* kan laddas ned på www.bo.se

HZ

Systembibliotekarie sökes

Se http://www.bibliotekscentrum.se/karriar.html

Bibliotekscentrum

Paketlösningar för mindre rutin och mer aktivitet.

Mindre administration och bevakning, mer aktivitet och verksamhet. Kvalitetsurval via BTJ Medieurval™.

Bilderböcker, dvd-filmer för barn, dvd-filmer för vuxna, ljudböcker på svenska, musik på cd, skönlitteratur för vuxna, skönlitteratur på engelska för vuxna samt deckare och spänningslitteratur för vuxna.

Teckna abonnemang före årets slut så bjuder vi på avgiften för 2007.
Vill du veta mer om BTJ Medieurval? Kontakta Katarina Sköldebrink, katarina.skoldebrink@btj.se, 046-18 02 31.

BTJ Sverige AB, Traktorvägen 11, 221 82 Lund, telefon 046 18 00 00, fax 046 18 01 25, www.btj.se

BTJ

CODECO

Självbetjäningsautomater & R F I D

Codeco erbjuder biblioteken självbetjäningsautomater och ett komplett koncept av RFID utrustning inklusive RFID etiketter (chips), larmbågar, konverteringsstationer, inventarieläsare, utrustning till personalarbetsplatser och självbetjäningsautomater

STOCKHOLMS STADSBIBLIOTEK LUMA FILIALEN, HAMMARBY SJÖSTAD
Ett 100% RFID bibliotek med utrustning från Codeco

CODECO SVERIGE AB
TEKNIKRINGEN 8
583 30 LINKÖPING

www.codeco.se

Tel : 013 23 99 50
Fax: 013 23 99 55
E-mail: sales@codeco.se

Europas bokskatt i digitalt jättebibliotek

2010 skall det vara klart: den enorma EU-satsning som skall göra Europas samlade kulturarv digitalt tillgängligt för allmänheten. Men ännu så länge är frågetecknen många.

FOTO:@ EUROPEAN COMMUNITY, 2006

EU-kommissionären Viviane Reading leder den rådgivande expertgrupp som arbetar med EU:s satsning på ett digitalt bibliotek där Europas kulturarv ska bli tillgängligt.

Det är en gigantisk vision: nästan för stor för att man skall kunna föreställa sig den. Men den håller på att bli verklighet: år 2010 räknar man med att Europas samlade kulturarv från arkiv, museer och bibliotek skall finnas tillgängligt i ett enda stort digitalt bibliotek. Ett omfattande internationellt samarbete pågår just nu för att organisera det. Totalt kommer den samlade digitala bokskatten att omfatta cirka sex miljoner titlar, eventuellt mer. Verken kommer att vara tillgängliga för alla EU:s medlemmar. Men det finns många problem kvar att lösa innan man är där.

Under 2005 genomförde organisationen TEL, The European Library, en omfattande enkätundersökning om intresset för EU-biblioteket bland kulturinstitutioner, universitet, förläggare, rättighetsinnehavare, IT-strateger, regeringsrepresentanter och vanliga medborgare i sammanlagt 21 medlemsländer och åtta länder utanför EU. Det är på basis av denna enkät som man nu utvecklar arbetet med det digitala biblioteket. Enkäten visar att samtliga respondenter överlag är mycket positiva till initiativet och ser det som ett ovärderligt sätt att göra Europas historiska arv tillgängligt för alla. Många har idéer om hur tjänsten skall kunna utvecklas. Men när det gäller det upphovsrättsliga går meningarna delvis isär mellan kulturinstitutioner och förläggare.

I mars i år hade EU:s rådgivande expertgrupp sitt första sammankallande möte. Gruppen består av tjugo medlemmar från olika delar av den vetenskapliga och digitala världen, bland annat Googles Europachef Nikesh Arora och Wikipedias skapare Brewster Kale. Det finns också en svensk med i expertgruppen: professor Bertil Andersson som representerar European Science Foundation. Expertgruppen leds av EU-kommissionären Viviane Reading.

Hur kommer då det digitala biblioteket att se ut? Det handlar mer om tillgång till ett antal olika databaser under en flerspråkig portal än om en enda samlad databas. Användaren kommer att kunna leta i de olika kulturinstitutionernas databaser som växer i takt med att beståndet på de olika institutionerna utökas. Det digitala biblioteket kommer att innehålla alla former av publikationer; böcker, bilder, audiovisuellt material m m. Ett antal s k ”centres of competence” kommer att

mikromarc
- systemlösningen för framtidens bibliotek

God Jul
och
Gott Nytt År!

Önskar Bibliotekscentrum alla kunder!
Vi tackar också för ett gott
samarbete under 2006 och ser fram
emot nya utmaningar och samarbeten 2007.

Bibliotekscentrum

Bibliotekscentrum Sverige AB, Honnörsgatan 24, 352 36 Växjö, 0470-532 530, www.bibliotekscentrum.se

upprättas över hela Europa där man tillhandahåller den vägledning och expertis som kan vara nödvändig vid användandet av det digitala biblioteket.

Men innan man är där återstår som sagt en rad frågetecken som måste lösas. Det handlar om finansiering, teknik, organisation och copyright. Främst står frågan om vem som skall finansiera det? Från EU sker endast en delfinansiering. Att digitalisera är arbetskrävande och kostar mycket pengar. Det är kostnader som i de flesta fall vida överstiger de deltagande institutionernas ordinarie budget. Därtill är det en omöjlighet att digitalisera allt befintligt material vilket kräver personer som sållar och gör urval. På vilken basis skall dessa göra sina urval? Det finns också många organisatoriska frågor att lösa. Till exempel är risken stor att det bedrivs kostsamt dubbelarbete i digitaliseringsprocessen. Att förhindra det kräver en omfattande samordning på såväl nationell som internationell nivå.

Därtill måste man finna en enhetlig och gemensam arkitektur för det digitala materialet. Hur många nivåer skall det vara? Vilken standard skall man tillämpa? Det faktum att materialet kommer att vara på många olika språk ställer också specifika krav på tekniken.

Den största utmaningen för TEL (The European Library) är sannolikt copyrightfrågan. Även om ett stort antal förlag samarbetar finns en mängd frågetecken när det gäller material som är upphovsrättsskyddat, och äldre material där det är svårt att avgöra vem som har copyright.

Att materialet digitaliseras betyder inte att det sedan bevaras för all framtid. Här stöter projektet på ytterligare problem som har med bevarandefrågor att göra. Erfarenheten av digitalisering i den här omfattningen är begränsad, och så även de ekonomiska resurserna. Detta är en fråga för såväl politiker inom EU som de berörda institutionerna.

Skälen till att det är svårt att bevara digitaliserat material är flera. Dels är datavärlden föränderlig, det kommer ständigt ny hårdvara och nya program, vilket kan leda till att de digitaliserade filerna efter ett tag inte går att läsa. De lagringsmöjligheter för digitalt material som finns, t ex CD-romskivor har också de en begränsad livslängd. På senare år har flera bibliotek börjat samarbeta i bevarandefrågor men den totala bilden är bristfällig och fragmenterad. Det finns i EU-länderna ingen självklar policy för digital lagring.

Även här saknas finansiella medel. Det är osäkert hur mycket en mer långsiktig bevarandeplan för det digitala materialet skulle kosta. Det är också en ansvarsfråga som hänger i luften: vem är ansvarig för att välja ut vilket material som skall bevaras på lång sikt? Forskningen är begränsad när det gäller tekniken. Och när det gäller upphovsrättsfrågorna är det mycket som är oklart.

I första hand ligger ansvaret för att organisera och finansiera en digitalisering på respektive medlemsländer. EU delfinansierar men det behövs medel från andra håll för att projektet skall kunna hålla tidsplanen. Den ser i stort ut så här:

- 2006: Fullt utvecklat EU-samarbete mellan de olika ländernas nationalbibliotek under ledning av TEL (The European Library) och CENL (Conference of European National Libraries).
- 2008: Då räknar man med att cirka två miljoner verk över hela Europa skall vara sökbara och tillgängliga via TEL-portalen.
- 2010: Då skall det hela vara klart och då kommer förhoppningsvis ett minimum av sex miljoner verk från europeiska bibliotek, arkiv och museer finnas tillgängliga. Men det finns stora möjligheter att summan digitala poster är mycket större än så.

ANNINA RABE

FOTO: ULF LUNDIN

Nya KB-chefer utsedda

Fem av de sex chefstjänsterna som Kungl. biblioteket utlyste i slutet av augusti är nu tillsatta efter en rekryteringsprocess som riksbibliotekarien Gunnar Sahlin karaktäriserar som omfattande men som har präglats av bra samarbete med de fackliga organisationerna och andra berörda.

Gunilla Herdenberg, stadsbibliotekarie i Lund och tidigare vice ordförande i Svensk Biblioteksförenings styrelse, blir chef för Nationell samordning.

Eva Müller, enhetschef för digital publicering vid Uppsala universitetsbibliotek, kommer att ansvara för sakområdet Digitala bibliotek.

Magdalena Gram, avdelningschef vid Nordiska museet och tidigare enhetschef vid KB, blir ny chef för Samlingarna.

Agneta Holmenmark, enhetschef för Nationalbibliografin, periodicaenheten på KB, kommer att ansvara för den publika verksamheten.

Lisa Petersén går från att vara t f avdelningschef för LIBRIS till att bli chef över samma avdelning på KB.

Samtliga kommer att ha tillträtt senast under januari 2007, då även den nya organisationen tas i bruk.

Den avdelning som går under namnet Teknik och utveckling är ännu så länge utan chef. Gunnar Sahlin har tidigare flaggat för att alla tjänster eventuellt inte skulle bli besatta samtidigt.

– Det är möjligt att vi skjuter på någon rekrytering och det har framför allt att göra med det omorganiseringsarbete som pågår, menar Gunnar Sahlin.

Totalt hade cirka 50 personer sökt tjänsterna som sinsemellan dragit till sig ett skiftande antal sökanden. En tjänst söktes av tio personer medan en annan bara attraherade fem sökanden. Några valde att söka flera av tjänsterna som också haft interna sökanden.

Under resans gång gjorde flera källor gällande att man från ledningens håll var förvånad över att ansökningsprocessen genererat ett lite för litet urval bland de sökande. Flera av dem som sökte en specifik tjänst ska också under anställningsintervjun ha fått frågan om de inte kunde tänka sig att söka någon av de andra tjänsterna.

– Vi har haft jättebra sökanden, säger Gunnar Sahlin.

– Men rent generellt kan man säga att det är svårt med chefsrekryteringar i vår bransch och det tror jag att vi – både forsknings- och folkbibliotek – måste ha i åtanke inför kommande års rekryteringar. Det sker ju en generationsväxling nu och vi måste fylla på, men hur får vi gruppen nyutexaminerade, eller överhuvudtaget de som är nya i yrket, att bli intresserade av en chefspost. Vi måste bli bättre på att ta hand om återväxten.

Vad beror det då på att det är svårt att chefsrekrytera inom biblioteksvärlden?

Gunnar Sahlin tror att det dels hänger samman med att det är en specialistbransch, dels att det finns faktorer som ligger i själva kulturen: man ska inte vara eller bli chef.

– Det är möjligt att de som väljer den här banan inte första hand ser en chefskarriär

framför sig. Jag försöker ändå påtala den möjligheten när jag är ute på utbildningarna och talar. Jag tror också att vi måste börja fundera i banor som att vi i våra organisationer har någon form av t ex chefsprogram.

Andra orsaker till att inte så många är intresserade av att söka en chefstjänst kan vara att man tycker att man har det bra där man är – d v s det finns en viss tröghet – också den av hävd och tradition – när det gäller att vilja flytta på sig.

Det allmänna löneläget i branschen kan också spela in.

– Ja, vi är ju ingen höglönebransch precis..., säger Gunnar Sahlin.

Den nya organisationen träder officiellt i kraft den 1 januari 2007. Redan 2006 blev de förändringar som rör stabsorganisation och informationsenheten klara. Nu jobbar man med att organisera om de delar som hör till Kungl.bibliotekets kärnverksamheter. Genomlysningen av de olika delarna görs i projektform med konsulter i samarbete med anställda. Det man tittar på är t ex hur arbetet kan struktureras, vilka olika delar som kan samarbeta – kort sagt de klassiska frågorna vem, vad, vilka och med vilka andra...

– Här gäller det att vända på alla stenar och också titta på om det finns andra sätt att arbeta på än vad som hittills har gjorts, säger Gunnar Sahlin.

De nya cheferna ska vara med och påverka den verksamhet som de ska ansvara för. Därför kommer de att omgående medverka i de processer som pågår kring organisationsutvecklingen.

HENRIETTE ZORN

Kulturrådets omvärldsanalys 2006

Rikt utbud av kultur **i hela Sverige** enligt ny rapport

Det satsas allt mer på kultur och tillgängligheten är god. Det visar Kulturrådets omvärldsanalys där man kartlagt de offentliga kulturinsatserna i ett regionalt perspektiv.

I FJOL AVSATTE STAT, landsting och kommuner 19 miljarder kronor till kulturen. Pengarna går bland annat till biblioteken. Staten står för nästan hälften av resurserna, kommunerna står för 40 procent och landstingen för resten. Hushållen betalade 45 miljarder kronor för att gå på bio, se utställningar etc, vilket är fyra procent av den totala privata konsumtionen i Sverige. Sedan 1998 har statens kulturutgifter ökat med tolv procent.

Det finns ett rikt utbud av kultur i hela landet. Förra året ökade antalet teater/dansföreställningar och antalet biofilmvisningar. Även studieförbundens kulturprogram ökar och där är föreläsningarna populärast, tätt följda av kategorierna sång och musik.

Tillgängligheten till kultur kan öka med ny teknik. SOM-institutets siffror om att biblioteksbesöken har minskat (2001–2002) kom samtidigt som biblioteken började erbjuda allt fler tjänster på nätet och i allt större utsträckning utlåning av e-böcker. Å andra sidan visar statistik från Post- och Telestyrelsen att endast 67 procent av landets invånare 2005 hade tillgång till Internet och möjlighet att snabbt ladda ner material från nätet. Kulturrådet menar ändå att tillgängligheten till medierna ökar via nätet – däremot minskar den rent fysiskt, vad gäller lokaler t ex genom färre filialer etc.

2005 gav staten mest kulturstöd per invånare till Gotland, följt av Västernorrland och Västerbotten. Minst pengar per invånare fick Stockholms-, Södermanlands-, Hallands- och Jönköpings län. Landstingen i Västra Götaland, Västernorrland och Jämtland spenderade mest på kultur. På kommunal nivå är det återigen Västernorrland, Västerbotten och Gotland som satsar mest på kulturen per invånare medan storstadslänen är de som har de totalt största utgifterna. Det är framför allt biblioteken som får pengar men även kultur- och musikskolorna. När det gäller utgiftsskillnader måste man ta med i beräkningen att i en kommun där kulturutgifterna är låga kan kulturutbudet ändå vara gott genom närheten till angränsande region eller kommun med ett större utbud. Länsvis är genomsnittsandelen 41 procent. Vad gäller Gotland kan man tillägga att ön saknar landsting.

I övrigt konstateras att kulturdeltagandet i Sverige är högt om man jämför med andra länder i världen. Även ålder, utbildning och socioekonomiska förhållanden spelar in. Fortfarande är det dock fler kvinnor, en tredjedel, som är mycket aktiva kulturkonsumenter jämfört med var femte man.

ÅSA EKSTRÖM

Mycket snack – lite verkstad

Få motioner på biblioteksområdet

Många var de som talade sig varma om bibliotek och dess betydelse före valet. Men efter valet tycks intresset vara ljumt, åtminstone i motionsfloden.

Den allmänna motionstiden gick ut i slutet av oktober och av de över 2 000 motioner som lämnats in handlade ett trettiotal om bibliotek. Av dem är det egentligen bara en som pålitligt sticker ut: Inger Davidsons (kd) motion *Bibliotek – läslust och folkbildning*. I den betonar hon vikten av ett sammanhållet ansvar för biblioteken och bibliotekspolitiken på nationell nivå samt efterlyser en översyn av bibliotekslagen. Vidare ser hon det som angeläget med kompetensutveckling för bibliotekarier och att skolbibliotekens och skolbibliotekariernas roll måste återupprättas.

Carina Hägg (s) anser i sin motion att det är angeläget att slå vakt om avgiftsfria boklån och alla medborgares tillgång till folkbiblioteken. Bland övriga enskilda motioner känns flera igen från tidigare år. Ulf Sjösten (m) tröttnar inte på att motionera om införandet av ett statligt stöd till Immigrantinstitutet. Att högskolan i Borås bör få bli Sveriges första professionsuniversitet återkommer också pålitligt i motionsfloden, i år är det två ledamöter från kd respektive c som motionerat i ärendet.

Bland de partimotioner som handlar om bibliotek utmärker sig vänsterpartiet som i princip upprepar det Peter Pedersen (v) gav till känna på Svensk Biblioteksförenings valdebatt i höstas: Man vill uppdra åt Skolverket att i samråd med Kulturrådet ansvara för att främja, följa och utvärdera skolbiblioteksverksamheten, man vill att förskolans behov av bibliotek tillgodoses i bibliotekslagen och att paragrafen som handlar om skolbibliotek flyttas från bibliotekslagen till skollagen samt att kriterier införs för vad ett skolbibliotek är.

I Socialdemokraternas partimotion *Budgetproposition 2007* talas endast i allmänna ordalag om bibliotek: bibliotek, teatrar, biografer, barn- och ungdomskultur, museer, scener för musik och dans – platser för kulturella upplevelser ska finnas över hela landet, tillgängliga för alla.

Det annars så omdebatterade ämnet fildelning har endast genererat tre motioner. Alf Svensson (kd) talar sig varm för att Sverige behöver en gemensam nationell syn på fildelning. Han vill att lagstiftningen på området antingen skärps alternativt ändras för att hejda och beivra brott mot upphovs- och immaterialrätt. Peter Pedersen m fl i vänsterpartiet anser i sin motion *IT och bredband* att regeringen bör utreda hur man kan hitta tekniska lösningar som både tar hänsyn till upphovsrätten och tillgängligheten till information via bredband. Per Bolund m fl från miljöpartiet skriver i sin motion att man vill se en utredning om avkriminalisering på fildelningsområdet: ”Vårt mål är att legalisera all nedladdning av material som lagts ut på internet eller andra fora illegalt. Detta skall bara gälla när enskilda privatpersoner gör det utan vinstsyfte. Skulle en förutsättning för detta vara avkriminalisering av tillgängliggörandet av annans material, måste detta utredas.”

Den som tillgängliggör illegalt material i icke-kommersiellt syfte ska inte straffas med fängelse. Man föreslår en förändring av ersättningsstödet till upphovsrättinnehavarna. Skulle mera pengar behöva komma in i ersättningssystemen får det inte ske i form av en bredbandsskatt eller avgift baserad på hur mycket den enskilde konsumenten laddat ned. En sådan avgift, anser motionärerna, vore utvecklingsfientlig och företagsfientlig. Istället kan man tänka sig att samtliga konsumenter solidariskt ersätter de ökade konsumtionsmöjligheterna genom en höjd och breddad kassettavgift. Skulle detta inte gå att göra fullt ut vill man att staten delvis tar det på sitt ansvar.

Folkpartiets Cecilia Wikström kom före valet ut som bibliotekskramare nummer ett. Nu sitter hon i kulturutskottet och förhoppningsvis lever engagemanget kvar. Det gör det i alla fall beträffande Wikströms käpphäst nummer två: litterär kanon, som hon också motionerat om. Hon framhärdar att en litterär kanon – ett urval av litterära verk som läses i skolan – bör införas i läroplanen och ska ingå i kursplanen i svenska för grundskolan och kärnämneskurserna i svenska i gymnasiet. Vilka böcker som ska ingå ska sakexperter inom litteraturvetenskap, kulturhistoria och läsundervisning klura ut. Kanon ska revideras regelbundet.

Tittar man på de motioner som lämnats generellt på kulturområdet så lyser visionerna med sin frånvaro. Flera motionärer, både borgerliga och socialdemokratiska, har i sina motioner tagit fasta på kulturens hälsobringande faktorer och den avgörande roll som kulturen kan spela t ex i vården. Anne Marie Brodén (m) föreslår t ex att arbetsgivare ska sponsra de anställdas kulturkonsumtion i form av kulturcheckar – en skattebefriad löneförmån från arbetsgivaren till löntagaren. Det har tydligen prövats i Falkenbergs kommun i Halland. Och Hillevi Larsson (s) föreslår att läkare ska få möjlighet att skriva ut kultur på recept.

Kultursponsring har också genererat ett par motioner. Lars-Ivar Ericson och Solveig Ternström (c) vill ha tydliga och klara regler för skatteavdrag vid sponsring av kulturaktiviteter. Inger Davidson är inne på samma linje i sin motion.

Språkfrågan är ett annat ämne som engagerar. Birgitta Sellén och Sven Bergström (c)

vill att svenska språket ska skyddas i lag, dessutom vill man att forskningen utreder vilka konsekvenser den ökande anglifieringen i skolan får för den svenska språkkänslan och språkkunskapen. Marietta de Pourbaix-Lundin och Inger René (m) vill att regeringen inför ett test av kunskaperna i svenska språket som ett krav för att få svenskt medborgarskap. Kravet bör regleras i lag.

På högskoleområdet finns en motion – s-märkt – som förordar att Södertörns högskola bör få universitetsstatus, och en med folkpartistisk avsändare som anser att även Gävle högskola ska få kalla sig universitet. Vidare vill Hans Backman (fp) att högskolan tillför mer resurser för att bättre kunna profilera sig på forskningsområdet.

En hel del som det motioneras om känns igen från tidigare debatter, flera som föregicks av valet. Det gör också moderaterna Andreas Norlén och Finn Bengtssons ganska omfattande motion angående forskningen vid universitet och högskola. I sin motion framhåller de bland annat värdet av att forskningsfinansieringen står fri från politisk påverkan och att universiteten och högskolorna ges en friare ställning i förhållande till riksdag och regering.

Vad som i realiteten blir verklighet av allt det som föreslås i ledamöternas motioner återstår att se. Men debatten lär nog inte stillna – åtminstone inte i kontroversiella ämnen som till exempel litteraturkanon och språkfrågan.

HENRIETTE ZORN

ILLUSTRATION: DAN GREIDER

Unik samling sätter Umeå på världskartan

Universitetsbiblioteket i Umeå har tagit över en av landets viktigaste samlingar av orientalisk litteratur. Sammanlagt 9 000 böcker har förvärvats varav en stor del inte fanns i Sverige. Förhoppningen är att biblioteket i Umeå nu ska locka forskare i orientaliska studier från hela landet.

FOTO: ANDERS LINDBERG

Sigrid Kahle var på ett sprudlande humör när hon överlämnade sin donation. Här med överbibliotekarie Kjell Jonsson.

FOTO: ANDERS LINDBERG

– Jag har varje dag gått till mina bokhyllor för att slå upp saker, alltid är det något man funderar över. Det har inte varit lätt att skiljas från samlingen, konstaterade Sigrid Kahle.

Samlingen innehåller böcker från Nordafrika, hela Mellanöstern och Asien. Och det är en blandning av gammalt och nytt, av sagor och politiska filosofier. I samlingen finns allt från *Hebers resa* i pergament från 1500-talet via *The Laws of England* från 1754 till titlar som Usama Bin Ladins världsomspännande nätverk.

En del av samlingen är på europeiska språk, andra på sitt lands hemspråk som hebreiska, persiska eller arabiska.

Sigrid Kahle var på sprudlande humör när hon överlämnade samlingen.

– Hela livet har jag och min man John samlat på oss böcker. Böckerna har varit vårt sätt att lära känna nya länders samhälle, kultur och historia. Vi har levt med samlingen hela livet och det har blivit vår viktigaste ägodel, berättar hon.

John Kahle var västtysk diplomat, bland annat i Indien och Pakistan, medan Sigrid arbetade som författare och journalist bland annat åt Svenska Dagbladet. Men i stället för att åka hem till Tyskland eller Sverige på ledigheterna så reste de i Asien och Mellanöstern – och samlade böcker.

– Det finns inte ett land i orienten där jag inte har varit, säger Sigrid Kahle.

Hon lärde sig av sin svärfar, professor Paul Kahle, att ett obundet bibliotek snart går sönder och hon har därför varit noga med att binda böckerna.

– Jag har naturligtvis massor av minnen vid sidan om själva litteraturen. Vi har suttit och druckit te med bokbindare i Delhi medan vi diskuterat om vi ska ha röd rygg eller guldekor på boken, säger Sigrid Kahle och tillägger:

– Svårast var det att skiljas från mitt teaterbibliotek.

Kvar hemma i Uppsala blir ett ”handbibliotek” på runt 1 500 böcker.

FOTO: ANDERS LINDBERG

Ett sista farväl. Sigrid och John Kahles unika boksamling i hyllorna på Umeå universitetsbibliotek.

– Mitt bibliotek har varit mig väldigt kärt. Jag har varje dag gått till mina bokhyllor för att slå upp saker, alltid är det något man funderar över. Det har inte varit lätt att skiljas från samlingen.

Anledningen till avyttringen är att böckerna ska komma till användning. Och Sigrid Kahle har höga förväntningar på lärosätet i Umeå.

– Den stora förhoppningen är att man i Umeå öppnar ämnet orientaliska studier, det är ett nödlidande ämne idag. Jag vet att en professur kostar men man kan väl ha det som ett avlägset mål.

Allra helst skulle hon vilja se att storföretagen satsar en slant på kulturen.

– Ericsson tjänar massor av pengar i Sudan och skulle väl kunna donera en professur till Umeå, det kostar dem bara småpengar. Det vore det mest fantastiska. Men trots att industrin är verksam i många länder är de inga mecenater. Tyvärr är det så, säger Sigrid Kahle och fortsätter:

– Jag hoppas vidare att universitetet håller ihop biblioteket så att det inte sprids. Jag vill också att det blir ett levande bibliotek, att de köper in passande litteratur och kompletterar min samling och mina tidskriftsserier. Det får inte bli ett museibibliotek. Dessutom hoppas jag att fler följer efter mig och donerar sina samlingar till forskningen.

Det är ingen ren donation. Sigrid Kahle får 250 000 kronor för samlingen, ett symboliskt belopp. Köpet har finansierats med pengar från Kempestiftelserna och Jubileumsfonden. Universitetsbiblioteket har dessutom beviljats 300 000 kronor i så kallade Accesspengar från Kulturrådet.

I klartext innebär det att en person kommer att arbeta heltid i tio månader med att katalogisera samlingen. Biblioteket har förhoppningar om stöd för ytterligare tolv månaders katalogisering.

– Det är närmare 9 000 volymer och det jobbet tar tid. Vi har svårt att hinna med all katalogisering men stödet innebär att just den här samlingen får förtur, säger Anna Swärd Bergström, avdelningschef för humanioraavdelningen på universitetsbiblioteket i Umeå.

Anna Swärd Bergström säger också att hon snabbt kunde se att biblioteket sedan tidigare hade väldigt lite litteratur på området och att det täcker en stor lucka – även på andra svenska bibliotek. Stickprovstester har visat att 85 procent av titlarna saknades i Umeå, 25 procent av samlingen finns inte på svenska bibliotek och några tycks saknas helt i bibliotek.

– Vi har till och med hittat en del titlar i samlingen som inte gått att belägga i de världskataloger vi har tillgång till. Det är därmed ett väldigt unikt material och det ger oss en oväntad spjutspets, säger Anna Swärd Bergström.

Sigrid Kahle vill ju att hennes samling ska bli ett levande bibliotek som kompletteras. Hur ser ni på det?

– Tidskriftsserierna är naturligtvis viktiga att komplettera. Vi kommer att se vad som efterfrågas och ska försöka vara aktiva där. Det handlar om att vara lyhörda, säger Anna Swärd Bergström.

Det finns redan idag orientforskning på tre institutioner i Umeå – historiska studier, religionsvetenskap och statsvetenskap.

– Här finns det nu en hel del att gräva i, summerar Mohammad Fazlhashemi, docent vid institutionen för historiska studier.

Det är han som är själva anledningen till att samlingen hamnade i Umeå och inte i Uppsala där Sigrid Kahles fars privata bibliotek finns. Sigrid Kahle var med i radioprogrammet Stafetten där man fick välja vem man skulle samtala med och hon var nyfiken på Mohammad Fazlhashemi. De träffades i hennes bostad.

De minns båda den där dagen:

– Hon bjöd husesyn, och det var framför allt biblioteket som fängslade mig. Den visar på ett oerhört genuint intresse för orientens kultur och civilisation, säger Mohammad Fazlhashemi.

Han säger att Umeå universitets status som enhet för orientstudier höjs.

– Samlingen blir tillgänglig för hela riket och det är inte långsökt att tro att forskare söker sig hit. Stora delar av samlingen finns inte någon annanstans så det sätter Umeå även på världskartan.

Vad finns det för guldkorn i samlingen?

– Det beror väl på vem du frågar, men jag har hittat översättningar av den svenske baronen Erik Hermelin. Han översatte i början av förra seklet 10 000 sidor persisk sufipoesi, ett slags mystisk muslimsk poesi från 1000–1400 e kr. Jag har hittat originalet i den här samlingen. Och för mig är det ett stort värde att kunna ställa dem mot varandra, säger Mohammad Fazlhashemi.

ANDERS BOSTRÖM

Biblioteksbarometern i Lund pejlar vad användarna tycker

Studenter, forskare och lärare vid Lunds universitetsbibliotek är i stort nöjda med biblioteket och dess personal. Det man främst efterlyser är mer utbildning i hur man kan utnyttja de digitala tjänsterna.

Det visar Biblioteksbarometer 2005 som genomförts på uppdrag av Bibliotheksstyrelsen för Lunds universitetsbibliotek.

Förra gången Lunds universitetsbibliotek genomförde en biblioteksbarometer var år 2000. Sedan dess har mycket hänt, inte minst i utvecklingen av informations- och kommunikationstekniken. När man fem år senare valde att på nytt göra en undersökning stod frågan om hur utvecklingen av bibliotekssnätverket och digitala bibliotekstjänster har påverkat studenter, forskare och lärares användning. En annan central fråga var hur de olika användargrupperna uppfattar betydelsen och kvaliteten på de tjänster som biblioteket erbjuder – både de mer traditionella och de digitala.

I jämförelse med tidigare biblioteksundersökning visar det sig t ex att studenternas användning av webben för litteratursökningar har ökat. För forskare, särskilt i början av karriären, är digitala sökvägar mycket viktiga medan lärarna, som har de mesta och flesta informationskanalerna, är mindre beroende av det digitala biblioteket. Sedan förra undersökningen finns det också tendenser som visar att studenterna utnyttjar nätet i allt större utsträckning för att skaffa sig den kurslitteratur man behöver. För doktorander och lärare är utskrifter det vanligaste.

När det gäller färdigheter i att använda det digitala biblioteket anser lärarna – till skillnad från studenterna och forskarna – att dessa inte är så bra. Var fjärde lärare bedömde sina färdigheter som mindre goda eller dåliga.

De viktigaste söktjänsterna för studenterna är bibliotekens egna Lovisa, Elin och Libris, dessa uppskattas av flertalet. Dock riktas kritik mot Lovisa som anses vara svår att hitta i. Forskarna och lärarna använder mest Elin och andra mer ämnesspecifika söktjänster.

Biblioteksbarometer 2005 ger också vid handen att bibliotekens (de som hör till Lunds universitetsbibliotek, UB och de konstnärliga högskolornas bibliotek) informations- och utbildningstjänster är uppskattade, mest uppskattat är hjälpen att hitta böcker. Men många användare är mindre nöjda med utbildningen i digitala tjänster: studenterna och forskarna vill tidigt i sin grund- eller forskarutbildning få kurser i digital informationssökning, lärarna efterlyser kurser i samband med anställning.

Det framgår också att det är studenterna som under de senaste åren nästan helt och hållet har tagit över biblioteksrummet, lärarna och forskarna ser man inte ofta i biblioteket. För studenterna fungerar biblioteket som arbetsplats, de söker och lånar litteratur och utnyttjar läsplatser, grupprum och datorer med nätuppkoppling för sina studier. Dessa funktioner är av vikt för studenterna men efterfrågan motsvarar inte tillgången.

Barometern visar att det råder en osäkerhet hos studenterna om vad man kan förvänta sig av bibliotekarierna och ett modernt bibliotek – helt enkelt för att de kanske inte vet det. Förväntningarna på bibliotekarien är fortfarande relativt traditionell, en som hjälper till med att plocka fram böcker snarare än en informationsspecialist som ska ge sökverktygen men inte nödvändigtvis göra hela jobbet. Det finns en del att jobba med på den punkten eller som man skriver i undersökningen: ”Bibliotekariens roll i ett digitaliserat bibliotek behöver problematiseras och utvecklas.”

Biblioteksbarometern kan läsas i sin helhet på www.evaluat.lu.se

HENRIETTE ZORN

Open Access-expert anlitad av Vetenskapsrådet

VETENSKAPSRÅDET, VR, har gett Ingegerd Rabow, 1:e bibliotekarie vid Lunds universitetsbibliotek, i uppdrag att utreda förutsättningarna för att anslagsforskningen kan bli fritt tillgänglig på nätet.

– Det är riktigt att Vetenskapsrådet har anlitat mig under en tid framöver. Det är meningen att jag ska hjälpa rådet att ta fram ett beslutsunderlag för hur man ska kunna främja Open Access, säger Ingegerd Rabow.

Hur andra gör, vilka modeller som finns och finansiering är några av de saker som ska beaktas i underlaget som ska ligga till grund för en policy.

Det man vill är att forskarna inte ska avtala bort rätten till sina artiklar till tidskriftsförlagen utan istället – i Open Access anda – arkivera sina artiklar i gemensamma databaser. Det finns studier som visar att artiklar som är fritt tillgängliga citeras mer och uppmärksammas snabbare i öppna tidskrifter.

Ingegerd Rabow har gått ner i arbetstid på sin ordinarie tjänst för att ägna sig åt uppdraget som beräknas vara slutfört någon gång i vår.

– Vi har inte satt något exakt slutdatum, det är en process där vi gemensamt arbetar oss fram till ett resultat.

Ingegerd Rabow har i många år arbetat för och drivit Open Access-frågor både nationellt och internationellt. Hennes engagemang på publiceringsområdet ledde 2003 till uppbyggnaden av ScieCom – ett svenskt resurscentrum för vetenskaplig kommunikation. Webbportalen http://www. sciecom.org – en nationell och internationell portal för information kring nya publiceringsstrategier och den fortsatta utvecklingen av Open Access-rörelsen – har gjort Lunds universitet känt i hela den vetenskapliga världen. I juni i år promoverades Ingegerd Rabow till hedersdoktor 2006 vid Lunds universitets humanistiska fakultet.

HZ

ÄNTLIGEN VISAR VITTERHETS-AKADEMIENS BIBLIOTEK SINA...

www.devo.se

”Äntligen. Jätteroligt!”

Nu finns BBL på webben.
www.biblioteksforeningen.org,
i högerspalt finns vår löpsedel
som uppdateras kontinuerligt.

Behövs ett nytt klassifikationssystem?

Sverige ratade Dewey Decimal Classification, DDC, för nästan 100 år sedan och valde att ta fram ett eget nationellt klassifikationssystem, SAB. Men idag är användandet av DDC globalt och nu föreslås en övergång även här i Sverige. BBL besökte Svensk Biblioteksförenings klassifikationskonferens i Filmhuset i Stockholm.

Skaparen av världens mest använda klassifikationssystem förenklade och ändrade sitt eget namn Melville Louis Kossuth Dewey (1851–1931) till det mer avskalade Melvil Dui.

Litteraturkritikern och författaren Ola Larsmo inledde konferensen med en bibliotekshistorisk betraktelse genom att ställa frågan: Vad är ett bibliotek? Bibliotekarieyrket är att ställa upp och ordna människosläktets samlande av kunskap – allt för att det ska bli tydligare, synligare och mer hanterbart; Allt för att vi alla lättare ska begripa verkligheten. Men vi får inte glömma faran med själva ordnandet, menar Ola Larsmo och nämner Jorge Luis Borges bok *Biblioteket i Babel*. Huvudpersonen i boken har hela sitt liv vistats i ”biblioteket”, ett enormt globalt system av bikupeliknande sexkantiga rum. Det rör sig om en mardröm där den perfekta ordningen i sig blir motsatsen till ordning, nämligen oöverskådlig – ordningens förbannelse när den användbara informationen dränks i själva samlandet.

Bakom varje ordnande och samlande finns alltid en beställare vilket är viktigt att inte glömma, menar Larsmo. Han nämner den kungliga censuren som för många år sedan försökte strypa litteraturen genom att förbjuda hotfulla böcker med inslag av sex, självbiografier skrivna av mördare och tjuvar och reseskildringar från USA. Ack, så aktuellt i våra dagar med censurkrav på det som rör våld, porr och politisk extremism. Larsmo menar att Internet kan ses som en förlängning av upplysningen och människans dröm att göra all konst, musik, vetenskap etc tillgänglig för alla människor. Hotet mot informationsfriheten idag är juridiken, när t ex upphovsrätten drivs in absurdum. Larsmo nämnde den svenska seriefiguren Arne Anka som drabbades när Disney ansåg att Arne hade en näbb som påminde för mycket om deras egen Kalle… Tecknaren Charlie Christensen löste det hela genom att en tid låta Arne ha ”näbbskydd”. Framför allt orkade tecknaren kämpa mot det stora bolaget Disney …

Efter Ola Larsmo tog Magdalena Svanberg, bibliotekarie vid Kungl. bilioteket, vid och grep sig an själva kärnan i det som var konferensens tema: klassifikationssystemet. Hon gick igenom för och nackdelar med en övergång till Dewey Decimal Classification, DDC, i Sverige. Det är världens mest spridda klassifikationssystem som används i 135 länder och som har översatts till drygt 30 språk.

”Fördelarna med Dewey Decimal Classification är att den är så pass spridd och att systemet är språkoberoende. Koderna är sifferbaserade istället för ordbaserade. En DDC-kod, som t ex 627, har samma betydelse – vattenbyggnad – i vilket land den än används i.”

Svanberg nämnde flera länder, bland annat Vietnam, Tyskland och Frankrike som på senare tid beslutat sig för att satsa på DDC. En arabisk översättning är även på gång. DDC finns i två versioner, en tryckt upplaga och en på webben. WebDewey är av förklarliga skäl den mest uppdaterade versionen. Fördelarna med DDC är annars att den är så pass spridd och att systemet är språkoberoende. Koderna är sifferbaserade istället för ordbaserade. En DDC-kod, som t ex 627, har samma betydelse – vattenbyggnad – i vilket land den än används i. Det gör internationellt samarbete kring klassifikation möjligt. Att göra egna nationella anpassningar är inte tillåtet. Magdalena Svanberg själv anser att DDC är att föredra framför SAB. Fördelarna överväger för forskningsbiblioteken, eftersom man enklare kan samarbeta kring katalogisering och forskning samt utveckling av klassifikation.

EN STOR MÄNGD av den utländska litteratur som köps in idag har redan en DDC-kod, vilket innebär att svenska bibliotek inte behöver klassificera den efter en övergång till systemet. Det skulle även innebära att svenska böcker får internationell klassning och att tillgängligheten till den svenska forskningen ökar. Magdalena Svanberg leder den förstudie som görs om en eventuell framtida svensk övergång till DDC. Frågan berör främst LIBRIS-biblioteken även om representanter för folkbiblioteken sitter med i referensgruppen. Kritiken att DDC är alltför komplicerat, allt för amerikanskt, etc kan överbryggas genom att biblioteken övergår till DDC och påverkar en förändring och utbyggnad av systemet menar Svanberg. Vid en övergång krävs bland annat utbildning för att förstå DDC och en översättning vilket innebär stora kostnader. En fullständig översättning av DDC till svenska skulle på många sätt vara att föredra eftersom det skulle göra det lättare att klassificera för bibliotekarierna och lättare att söka för användarna. Samtidigt gör kostnaderna för en fullständig översättning att även andra alternativ bör övervägas. Ingen exakt summa nämndes beträffande t ex kostnader för de tekniska insatser som krävs för att utveckla ett samsökningsverktyg. Troligtvis kommer gemensamma insatser som översättning, mappning och gemensamt sökverktyg att kunna finansieras centralt, men omställningskostnaderna får varje enskilt bibliotek själv stå för.

NATIONALBIBLIOTEKET i Tyskland har så sent som i år gått över till DDC och det har tagit tre år för fyra personer att göra en fullständig tysk översättning av systemet. Biblioteket i Alexandria räknar med att deras pågående arbete med att översätta DDC kommer att ta ungefär hälften så lång tid. Magdalena Svanberg anser att det krävs ungefär en studiedag för att utbilda varje enskild bibliotekarie i DDC. De bibliotekarier som ska kunna konstruera nya DDC-koder behöver ungefär ytterligare fyra utbildningsdagar för att lära sig det. Frågan om att gå med i världens största databibliografiska databas WorldCat och/eller implementera BookWhere är viktig och måste diskuteras. Men vad gäller folkbiblioteken så skingrades inte dimman. Vad har folkbiblioteken och användarna att vinna på en övergång? I praktiken är det upp till varje enskilt bibliotek att självt besluta om vilket system man vill ha. Vad betyder det om enbart forskningsbiblioteken övergår till DDC? Vem ska finansiera kalaset – de ekonomiska förutsättningarna är relativt olika?

Redan i dag finns det bibliotek som använder sig av DDC. I Sverige är det biblioteken vid Kungliga Tekniska Högskolan i Stockholm och Luleå Tekniska Universitet som använder sig av systemet. KTH har haft DDC sedan 1975 och innan dess användes UDK.

– Det var framför allt det faktum att vi hade nästan enbart angloamerikansk litteratur som avgjorde. Dessutom är vi humanister med få tekniker så fördelarna med användarvänligheten avgjorde också, säger Anna-Karin Forsberg, avdelningschef KTH:s bibliotek.

Hon intygar att DDC hittills fungerat bra.

– Samtidigt är vi väl lite begränsade eftersom vi mest använder oss av kod 506, där det mesta om teknik och forskning har samlats, konstaterar hon.

UNDER DEN RELEVANTA rubriken ”Varför bibliotekskataloger när vi har Google?” talade Ingrid Berg och Pia Leth, KB. Bägge konstaterade att biblioteken inte längre står i centrum vad gäller informationsförsörjningen. I dag är ju Google, Amazon och de andra sökmotorerna så lätta att använda – öppna system som är oerhört lätta att hitta i. Negativt för biblioteken är de användarovänliga katalogerna, man måste söka i flera databaser och det är ändå svårt att hitta i dem. Enligt konstens alla regler har Google vunnit slaget eftersom online-katalogerna är anpassade för informationsspecialister. En del kritiker menar att även online-katalogerna påminner för mycket om de gamla kortkatalogerna i ny skepnad. Leth och Berg anser att man måste ändra på systemen eftersom man inte kan ändra på användarna. Enligt undersökningar som gjorts vill inte användarna bli informationsspecialister, man följer principen om minsta möjliga ansträngning och tar det man får oavsett om man skulle kunna hitta bättre… om man inte hittar en bra länk förstås…

Få representanter från folkbiblioteken var närvarande på konferensen. Kvar i luften hänger frågan: Vad har folkbiblioteken och dess användare att vinna på en övergång till Dewey? Konferensens moderator Jakob Harnesk kämpade förgäves för att få igång den diskussionen i slutet av konferensdagen.

ÅSA EKSTRÖM

...ROSENHANE-PLANSCHER.
BookView – programmet som ger fler tillgång till våra kulturskatter.
Testa själv på http://katalog1974.raa.se/rosenhane **www.devo.se**

RFID – ett hot mot den personliga integriteten?

Kia Gumbel på Regionbibliotek Stockholm diskuterar Jakob Harnesks intervju med Pär Ström som publicerades i BBL nr 7/2006.

Varför blanda ihop begreppen – är det bibliotekens användning av RFID eller biblioteksdatasystem som är ett hot mot den personliga integriteten? I Biblioteksbladet nr 7/2006 intervjuar Jakob Harnesk Pär Ström, civilingenjör och engagerad i integritetsfrågor. Artikeln avslutas med frågan: ”Vem i hela världen kan man lita på?”. Efter att ha läst den undrar jag det också.

Artikeln som i sin helhet handlar om ”Big Brother”-teknologin är intressant, men både rubriken ”*RFID – ett hot mot den personliga integriteten?*”, bildtexten och det lilla som faktiskt står om RFID ger intryck av att det är den som är en risk. En sådan missvisande vinkling leder enbart till missförstånd varför det kan vara på sin plats att titta närmare på bibliotekens sätt att använda RFID. Det är ju inte tekniken i sig, utan i så fall hur den används som kan ställa till problem.

Två avgörande faktorer för integriteten finns. Det är dels vilken information som finns lagrad på RFID-taggen, dels på vilket avstånd informationen kan snappas upp. Värt att notera är också att RFID inte behöver betyda samma sak inom alla användningsområden. Pass ska till exempel kunna läsas på långt håll, likaså RFID som används i varuhus och i transpondrar till biltullar. På biblioteken är det tvärtom – här är det viktigt att använda RFID-taggar som avgränsar läsningen vilket också försvårar oönskad avläsning. Innehållet på bibliotekens RFID-tagg kan uppfångas av radiovågor på kort avstånd. Det handlar maximalt om någon meter. Att systematiskt kartlägga en enskild person, utan dennes vetskap verkar därför orimligt.

I Harnesk artikel står att läsa: ”*Den nya RFID-tekniken kan innebära en risk. Det kan leda till att man kan läsa av vilka böcker en medresenär på tunnelbanan just lånat på biblioteket, trots att den ligger i en stängd väska*”. Om vi förutsätter att innehållet på RFID-taggen kan läsas på kort avstånd behöver det ändå inte innebära att låntagarens böcker syns på den nyfiknes läsare. Varför? Det beror på vilken information som finns inlagd. Vad är det då för information som är inlagd?

Bibliotekens RFID-tagg innehåller en nummersvit som inte säger den utomstående någonting. Mig veterligen följer de bibliotek som använder tekniken idag delar av den biblioteksspecifika standard som kommer att gälla för vårt land. När den är antagen kommer den förmodligen att innehålla uppgifter om versionsnummer av datamodell, ett unikt exemplarnummer, landskod, kod för ägande bibliotek, uppgifter om antal delar i en förpackning samt värde för larm. Det gäller alltså för den uppsnappande, nyfikne resenären på tunnelbanan att bege sig till biblioteket och lista ut vilken bok som låg i kassen innan någon vettig information överhuvudtaget kan fås!

Information om vilka böcker en biblioteksbesökare har lånat finns lagrad i biblioteksdatasystemet. Det finns självklart en risk för att information från den läcker eller begärs ut av någon myndighet. Det är en risk vi är medvetna om och har levt med under en längre tid men inte något som i dagsläget skapar feta rubriker om hot mot integriteten. Är det därför som RFID – det nya, heta – ska blåsas upp till något farligt, hotfullt?

Stor medvetenhet och kunskap om integritets- och säkerhetsaspekterna behövs och det är viktigt med en levande diskussion om hur tekniken kan och bör tillämpas. Men låt oss föra den på sakliga grunder!

KIA GUMBEL, BIBLIOTEKSKONSULENT
Regionbibliotek Stockholm

Läs också Jakob Harnesk sammanfattning av Kia Gumbels rapport *RFID på bibliotek* på sid 21.

ÄNTLIGEN!
Liten behändig bokvagn för både låntagare och biblioteks-personal!
Besök vår hemsida!
www.inorent.se
Arkitekter Design Inredningar
Tel. 046-524 41

Digital BiblioteksGUIDE
WAGNER
www.wagnerform.se

”Äntligen. Jätteroligt!”
Nu finns BBL på webben.
www.biblioteksforeningen.org,
i högerspalt finns vår löpsedel
som uppdateras kontinuerligt.

SJÄLVBETJÄNINGS-TERMINALER från CODECO
MARK 3
Terminal för utlån och återlämning.
Fristående placering i bibliotekslokal.
MARK 4
Återlämningsterminal
För fast placering i
– bibliotekslokal
– lobby
– i vägg mot gata
medger 24 timmars återlämningsservice.
PLASTFODRAL TILL CD-DVD-VIDEO-CDROM från Sund Sound
Platsbesparande
Streckkod & larm på mediet
Anpassade för användning i självbetjäningsterminaler
Codeco Sverige AB
Teknikringen 8
583 30 Linköping
Telefon 013-23 99 50
Fax 013-23 99 55
Web www.codeco.se
CODECO

Lekande barn berättar och lär

Alltför sällan planerar biblioteken och förskolorna det språkutvecklande arbetet tillsammans. LekaSpråkaLära-insatsen är bryggan mellan förskolan och biblioteken för att tillsammans bättre främja barnens språkutveckling.

FOTO ÅSA EKSTRÖM

Några av deltagarna på LekaSpråkaLära-konferensen tolkar sagan om Törnrosa på sitt eget sätt.

– DET GÄLLER ATT stärka och stimulera läsutvecklingen och skapa intresse för berättande och läsande. Att vi tillsammans ger möjligheterna att använda alla språk, säger Ulla-Britt Önnerlöv, projektledare på Myndigheten för skolutveckling.

Att utveckla språket är att skaffa sig redskap för att förstå världen omkring sig. En väg för att nå det är genom LekaSpråkaLära-projektet som är ett samarbete mellan förskolan och biblioteket där man tillsammans utvärderar och utvecklar mötesplatsen. Nyckelorden är berättande, rumslighet och reflektion. Det är Myndigheten för skolutveckling som gett tre universitet (Göteborg, Umeå och Karlstad) i uppdrag att utforma lärvägar för förskolelärare och barnbibliotekarier. Föreläsningar, workshops och reflekterande samtal är stommen för utvecklingsarbetet som gäller lärande och estetiska lärprocesser. Under våren 2003 startades ungefär 90 sådana arbetslag som arbetar i vardagsnära projekt. Avstämning sker ungefär tre gånger om året när man träffas men man har tillgång till kontinuerlig handledning däremellan. Biblioteksbladet besökte under hösten en konferens i Karlstad där både lärare och barnbibliotekarier lyssnade på föreläsningar och gjorde praktiska övningar. Temat var ”Jag ser en eld som brinner – läsa och berätta i en ny tid”. En praktisk övning gick ut på att just genom dans, musik, bild och drama berätta. Dramagruppen fick bland annat tolka Törnrosa utifrån sin egen personliga relation till sagan. Till exempel bjöds det på historier om avundsjuka, rasism, hämnd och svek. Vid ett senare tillfälle skildrades sagan ordlös – utifrån kroppsspråket – och med hjälp av rörelser som stelnar i olika statyer. Många fniss och skratt hördes och helt olika skildringar visades upp. Dramapedagogen Mia Marie Stenudd-Groth fick deltagarna att våga krypa ut ur sina vuxna och förnuftiga skal.

Projektet har redan resulterat i en bok som kan användas som stödmaterial. I boken kan man bland annat läsa om bokdraken i Västangård. Draken står som en stark symbol för sagor, myter och folktro och finns representerad i flera kulturer, inte bara i den västerländska. Draken stimulerar barnens fantasi som mytisk figur. Bokdraken i Umedalens bibliotek i Västangård heter Dragilla och den arbetar utifrån de sex L:en: Leka, Lyssna, Läsa, Lära, Leta, Låna. Med Dragillas hjälp tänds intresset för läsning redan i förskolan och håller förhoppningsvis i sig till nian. Umedalens bibliotek är ett integrerat skol- och folkbibliotek som ligger i Västangårdsskolan i Umeå.

VILKA EFFEKTER KAN då projektet ha? Leken ger nya rum eftersom man kanske tar med sagan i leken. På några bibliotek i landet arbetar man t ex med sagoringar där barnen själva får berätta sagor med hjälp av t ex en sagotärning med olika motiv. I Värmland kan bibliotekarier vittna om att lånesiffrorna stigit när man aktivt går från distribution till produktion, från konsumtion till aktivitet. Hur skapar man en barntillåten atmosfär på biblioteket? Hur skapar man miljöer som knyter an till berättandet? När blir texter levandegjorda? Berättarstil och belysning är viktiga komponenter.

– Man måste anpassa miljön t ex med ljus för att få den rätta stämningen när man själv ska få inspiration att berätta. På några bibliotek runt om i landet arbetar man i sagotält med berättartimme där man låter barnen illustrera sagor, göra en egen sagosamling och utställning. Det är viktigt att dokumentera arbetet både för pedagogerna, bibliotekarierna och inte minst barnen, säger Annica Welander, Myndigheten för skolutveckling.

– Barn ger alltid uttryck för en berättelse, säger Ingrid Pramling Samuelsson, professor i pedagogik vid Göteborgs Universitet. Hon forskar kring pedagogiken i förskolan och menar att lek och lärande är något som hör ihop.

– Vad är det barn berättar? Barnperspektivet eller barns perspektiv – begreppet utgår alltid från vuxnas försök att förstå, greppa och tolka tankar och erfarenheter i barnets värld. Vad barnen berättar beror på de vuxna. De vuxna måste brinna och ha en genuin respekt för barnets värld, menar professorn.

Lekande, lärande barn för in leken och berättandet i lärandet om de vuxna tillåter det. Ingrid Pramling Samuelsson menar att barn i Sverige ibland lämnas för mycket åt sitt eget öde – ofta krävs att vuxna deltar.

– Även en duktig lärare eller bibliotekarie kan förvandla vardagskunskap till rolig lek. ”Hur många böcker har vi? Räcker de så att alla får en bok var?” Matematik blir plötsligt en rolig lek!

Vinsten är i alla fall att biblioteken får en inblick i dagens tankar kring pedagogik och lärprocesser –och lärarna inser hur böcker och andra medier kan stimulera och inspirera barnen till ökad nyfikenhet och kunskapstörst.

ÅSA EKSTRÖM

Mer att läsa finns i stödmaterialet, LekaSpråkaLära, som finns att hämta på: www.skolutveckling.se

DIK Bibliotekarieförbundets skolbiblioteksenkät

Förre skolministern Ibrahim Baylan gav Skolverket i uppdrag att granska skolbibliotekens roll i det pedagogiska arbetet. DIK Bibliotekarieförbundet anser att en sådan diskussion måste baseras på empiriskt grundmaterial och har därför gjort en enkät bland 5000 skolbibliotek.

Den tidigare skolbiblioteksstatistiken visar att många grundskolor idag saknar tillgång till ett skolbibliotek med en utbildad bibliotekarie. Enligt Kulturrådets *Kulturen i siffror 2003:3* var landets skolbibliotek bemannade år 2002 med 23 226 personaltimmar. Av dessa utgjorde bibliotekarietimmar 36 procent, pedagogtimmar drygt 24 procent och övrig personal cirka 60 procent. I genomsnitt innebär det 5,7 timmar per skola. En fjärdedel av skolorna uppger en bemanningsgrad på noll timmar medan en femtedel uppger att de helt saknar bibliotek.

Nu har alltså DIK Bibliotekarieförbundet gjort en liknande enkät. Tyvärr är resultaten i nya DIK-enkäten och Kulturrådets siffror inte helt jämförbara eftersom man bland annat omformulerat frågorna och svarsfrekvensen är olika. DIK har via e-post skickat ut enkäten till folkbiblioteken i landets kommuner och därefter sammanställt svaren från de 5 000 tillfrågade skolorna. Drygt hälften av landets kommuner, 152 av 290 kommuner, svarade på enkäten. Man har fått in uppgifter om verksamheten på 966 skolor vilket är cirka 20 procent av det totala antalet skolor. Negativt är att några av svaren är ofullständiga och flera av de riktigt stora kommunerna med många skolor inte har svarat. De små kommunerna är klart överrepresenterade i DIK:s undersökning. Samtidigt är det trots allt närmare tusen skolor som svarat.

Sju av tio skolor har ingen bibliotekariekompetens alls. Bara fyra procent av skolorna i DIK:s undersökning uppger att man saknar bibliotekservice. Men tittar man lite närmare på den siffran så inser man att den inte är helt tillförlitlig eftersom det för många kommuner är oklart vad ett skolbibliotek faktiskt är. Flera skolor uppger att de har en skolbiblioteksverksamhet men där ingen har ansvar för verksamheten och där biblioteket består av ett låst rum eller en utspridd boksamling. Det är också den enda riktigt tvärsäkra slutsatsen som kan dras av skolbiblioteksenkäten: kommunerna har en förenklad och felaktig bild av vad ett skolbibliotek är. ”Det är en samling böcker, några hyllor i ett rum eller en korridor, lån på bokbuss eller ett folkbibliotek en gång i månaden; det är ett ansvar utlagt på en lärare som varken får tid eller ersättning för jobbet.” Detta i en tid när Sveriges Skolledarförbund vill att skolbiblioteken skrivs in som en resurs för lärandet i kursplanen i svenska och Lärarnas Riksförbund vill att det skrivs in i skollagen att varje skola har tillgång till skolbibliotek med utbildade skolbibliotekarier! En biblioteksrevolution är nödvändig för att barnen helt och fullt ska få ta del av kunskapssamhället och ha en chans att kunna stava och förstå bokstavsföljden ”hållbar tillväxt och social sammanhållning”, anser DIK Bibliotekarieförbundet.

– Vi kommer att göra en uppföljning nästa år och hoppas då kunna uppdatera befintliga uppgifter och komplettera med ytterligare skolor. På sikt vill vi komma så nära en heltäckande bild som möjligt av bemanningen av skolbiblioteken, säger Bo Westas, utredare vid DIK.

Det är första gången som förbundet gjort en så pass stor undersökning och datainsamlingen kräver kanske mer resurser än man anat från start. Samtidigt tror Bo Westas att arbetet kan utvecklas till något som verkligen kan komma till användning i framtiden.

– På sikt hoppas vi att man kan lägga ut resultaten på webben på samma sätt som Svensk Biblioteksförening gör med sina biblioteksplaner så att man har möjlighet att läsa av kommunvis och jämföra.

ÅE

Tv-spel på Malmö stadsbibliotek utvärderat

En succé hittills

Stor uppmärksamhet i media men framför allt ett entusiastiskt mottagande hos biblioteksbesökarna – TV-spelsprojektet på Malmö stadsbibliotek har utvärderats efter sju månader. I samlingen ingick i början av september 489 spelexemplar som hade lånats ut över 11 000 gånger.

FOTO ÅSA EKSTRÖM

I SLUTET AV JANUARI i år startade stadsbiblioteket i Malmö som första folkbibliotek gratis utlån av tv-spel till konsolerna Playstation 2, Xbox och Nintendo Gamecube.

400 000 kronor äskades för projektets första år, av dessa satsades 150 000 kronor direkt för att köpa in 300 tv-spelsexemplar, cirka 10 000 kronor satsades på trycksaker och marknadsföring.

Och erfarenheterna efter sju månader är väldigt positiva: initialt stor massmedial bevakning i både lokalpressen och i rikstäckande media och låntagarna har varit nöjda med att gratis kunna låna hem tv-spel.

– Det negativa är väl att vi inte har kunnat köpa in så mycket så att vi kan tillgodose alla som vill låna tv-spel. Spelen är ju jämt utlånade. Sedan har det ju funnits kritik från branschen, om det är lämpligt att ha tv-spel på bibliotek och i så fall på bekostnad av vad, säger Susanna Jacobson, en av de tre personer som ingår i tv-spelsgruppen på Malmö stadsbibliotek.

Lånetiden är en vecka och övertidsavgiften är samma som den för bibliotekets spelfilmer: tio kronor per dag. Dock måste man vara 16 år och över (vuxenkort) för att få låna spelen. Spelen skyddas av magnetiska larmtaggar i fodralen som avlägsnas av personalen. Både svinn och skador har varit relativt litet.

Endast sex spel av de 489 har försvunnit, 25 spel har fått skickas på slipning på grund av repor. Tv-spelsgruppen är positivt överraskade över att slitaget inte har varit större.

Tv-spel på bibliotek är nytt även för spelbranschen. Detta har, enligt utvärderingen, lett till att det från spelbranschens sida har varit svårt att ge bibliotekets leverantör – i det här fallet BTJ – besked om vilka spel som finns och hur prisbilden ser ut. De spel som Malmö stadsbibliotek beställde i slutet av 2005 (inför premiären i januari 2006) kostade i snitt 500 kronor per styck. Idag ligger snittpriset på 650 kronor. Om det är spelbranschen som höjt prisnivån på spel för biblioteksanvändning eller om det är leverantören är man inte på det klara med.

– Om det är så att branschen har märkt att man kan ta ut ett högre pris på spel för biblioteksanvändning, kan man bara spekulera i, men helt klart har det blivit dyrare och det har ansträngt vår budget, säger Susanna Jacobson.

Ett annat irritationsmoment är den karenstid som speldistributörerna har infört vilket innebär att de väntar ett antal månader med att släppa biblioteksrättigheterna på nya spel. Därtill har det visat sig att när väl karenstiden är slut då är också de flesta titlar helt slutsålda.

Hittills har spelen, rent fysiskt varit placerade på avdelningen Konst & Musik. I slutet av året ska de emellertid flyttas till avdelningen Natur & Teknik. Fördelen med det är att spelen hamnar på samma avdelning som tv-spelslitteraturen. Nackdelen är den praktiska hanteringen.

– Att spelen överhuvudtaget hamnade på avdelningen Konst & Kultur beror på att det är en avdelning som har larmbågar och för att vi anser att spelen också är en konstform. Nu ska spelen ut på en öppen avdelning med allt vad det innebär. Å andra sidan ska larmbågarna ändå bort från Konst & Kultur..., säger Susanna Jacobson.

I utvärderingen rekommenderar tv-spelsgruppen att Malmö stadsbibliotek fortsätter att satsa på projektet även kommande år.

– För 2007 har vi fått 300 000 kronor så det blir en fortsättning, i alla fall nästa år. På sikt hoppas vi förstås att tv-spelsutlåningen ska permanentas.

Den stora utmaningen nästa år blir att möta efterfrågan på spel till den nya generationen konsoler som på sikt kommer att ta över marknaden. Xbox 360 finns redan nu. Playstation 3 och Nintendo Wii är på kommande.

HENRIETTE ZORN

Allt du behöver veta om RFID – och lite till

Ett av de senaste årens hetaste buzzwords är RFID. Men vad är egentligen RFID? Och vad ska man ha tekniken till? BBL sammanfattar en rapport som har svaren på alla dina frågor – och några till.

LÄNKAR:
Gumbel, K., RFID på bibliotek:
http://www.lul.se/upload/9095/rfid_kartlaggning.pdf
Audio Index: http://tinyurl.com/ya2teo
ALA-rapporten RFID in Libraries:
http://www.ala.org/ala/oif/statementspols/otherpolicies/rfidguidelines.htm

På uppdrag av Länsbibliotek Uppsala har Kia Gumbel under hösten 2006 kartlagt hur RFID (Radio Frequency Identification) kan användas på bibliotek. En handfull svenska folkbibliotek (Upplands-Väsby, två filialer i Nacka och två i Stockholm) har redan ”taggat” (eller ”chippat”) sina bokbestånd och har använt tekniken en tid. Bland forskningsbiblioteken ligger Linköpings UB i täten, där har man under sommaren 2006 taggat hela 400 000 volymer. Ytterligare ett 20-tal bibliotek ligger i startgroparna och räknar med att övergå till RFID inom de närmaste åren.

Men vad är då RFID – och varför är det så hett? I rapporten går Kia Gumbel igenom den grundläggande tekniken och förklarar hur radiovågor används för kommunikation mellan olika enheter: etiketter, lånekort, utlåningsautomater m m. Det är alltså något annat än traditionella streckkoder, som ju läses av med hjälp av en ljusstråle. RFID-taggen (etiketten) innehåller ett chip som lagrar data och en antenn som fångar upp och sänder signalerna.

RFID används i första hand till att förenkla lånehanteringen: utlån, kontroll, stöldskydd, inventering m m. Eftersom ingen ljusstråle ska läsa av etiketten behöver aldrig böckerna vändas på rätt köl vid utlåningen och man kan till och med låna ut en hel stapel med böcker samtidigt. Hyllinventeringen förenklas och böcker behöver inte längre vara ”försvunna” om de hamnat på fel plats. Självbetjäningen via bokautomater kan utvecklas liksom på sikt även inköp och logistik. Troligtvis har vi bara sett början på användningsområdena för bibliotek och för andra företag och organisationer som hanterar stora mängder fysiska objekt och information kopplad till dessa objekt.

Utanför Sverige har RFID-tekniken kommit långt, med spetsen i Japan och USA. I staden Kobe i Japan planeras för att förse hela staden med RFID-chip så att man lätt kan orientera sig via sin mobiltelefons inbyggda läsare. I Yokohama görs motsvarande vid ett stort varuhus. Kunden kan ha koll på varorna i affären – och varuhuset kan ha total kontroll över hur kunderna rör sig. Har de rört sig länge utan att handla något, ja då skickas kanske ett meddelande om var kaféet är beläget. Det finns många andra exempel, men just i branscher med omfattande logistik och lagerhantering anses tekniken vara revolutionerande.

Kia Gumbel, som i rapporten skriver att hon tror mycket på RFID, menar att tekniken framför allt kan användas till att rationalisera biblioteksarbetet och därmed frigöra värdefull personaltid. Tid som kan användas för läsfrämjande insatser, ett mer pedagogiskt förhållningssätt eller till att ta fram boktips för den egna webbplatsen. Listan kan göras hur lång som helst men det är viktigt att man ”tänker efter före” vad man vill använda den frigjorda tiden till.

Den skeptiske kanske invänder att många automatiseringsprojekt under åren motiverats med att man kan ”spara tid”, men att verkligheten sedan blev en annan. Men faktum är att Stockholms stadsbibliotek räknar med att kunna frigöra tid motsvarande 40 heltidstjänster som ett resultat av sina automatiseringsåtgärder, där RFID är *en* komponent, under de närmaste åren.

RFID kan också användas för att utveckla nya tjänster. Ett exempel är Audio Index, som utvecklats av Designhögskolan vid Umeå universitetet i samarbete med Umeå stadsbibliotek. Där används tekniken för att underlätta för synhandikappade att få information om bibliotekets talböcker. Låntagarna förses med en RFID-läsare som sätts på pekfingret, en handdator och ett headset. När läsaren förs mot ett DAISY-fordral så skickas information om titel, författare och innehåll från en server till låntagarens handdator, konverteras från text till tal och läses upp i headsetet (se även BBL nr 5/2006).

Men RFID-tekniken är inte gratis. Man kan räkna med att kostnaden för att tagga ett litet bibliotek (20 000 volymer) blir ca 300 000–350 000 kr, och för ett medelstort (60 000 volymer) ungefär det dubbla. De enskilda taggarna (etiketterna) kostar mellan 2,60 och 9 kr, beroende på modell och antal.

Om tekniken används på rätt sätt ska den personliga integriteten inte hotas. RFID-etiketterna kan visserligen avläsas utanför biblioteket, men om man försäkrar sig om att den information som lagras i själva taggen inte kan utläsas i klartext, så bör det inte vara något problem. I stället kan faktiskt den personliga integriteten öka, eftersom en låntagare kan stoppa ned en känslig bok, om exempelvis sexuell läggning, i sin väska och först därefter utföra själva utlånet. Integritetsdiskussionen har dock varit intensiv i USA och i somras publicerade därför den amerikanska biblioteksorganisationen ALA riktlinjerna *”RFID in Libraries: Privacy and Confidentiality Guidelines”*.

Den svenska RFID-rapporten innehåller många handfasta råd till bibliotek, och ger svar på konkreta frågor som: Vad bör man tänka på vid en upphandling? Vilka olika sorters RFID-taggar finns det? Vad är det egentligen för skillnad mellan RFID-etiketter och vanliga streckkodsetiketter? Ska man chippa även lånekorten? Hur fungerar stöldskyddet? Hur kan man använda tekniken i bokbussar och i uppsökande verksamhet? Kan man använda redan inköpta utlåningsautomater och övrig kringutrustning? Hur lång tid kan det ta att konvertera?

RFID-utvecklingen i världen går snabbt och är troligtvis bara i sin linda ännu. Vi kommer att se många oväntade tillämpningar och det kommer att finnas gott om inspirationskällor för nytänkande.

JAKOB HARNESK
Bibliotekskonsult och skribent i BBL

av Tottie Lönn

NORGE

Kommentarer till den norska biblioteksutredningen

Nu eller aldrig! Äntligen finns möjligheten att norska bibliotek kan slippa sin jumboplats i Norden när det gäller resurser. Det är åtminstone förhoppningen i den norska biblioteksvärlden där nu biblioteksutredningen Bibliotekreform 2014 behandlas i olika möten, arbetsgrupper och konferenser.

Vid Norsk bibliotekforenings årliga kontaktmöte med representanter från lokalavdelningar, specialgrupper, styrelse och sekretariat och med en gäst från Bibliotekarforbundet, var de flesta positiva till utredningen i stort, även om det också framfördes invändningar. Blir förslagen genomförda är det ett stort lyft för de norska biblioteken. Utmaningen blir att övertyga politikerna om att det ska bli en satsning och inte en sparreform. Om inte förslagen följs upp med kommunala och statliga pengar ser det mörkt ut. Den norska biblioteksföreningens ordförande Anne Hustad uppmanade biblioteksfolket att utnyttja lokalpressen för att få igång debatten och säkra grundliga remissvar från lokalpolitikerna.

Främst diskuterades förslaget om den organisatoriska (men inte fysiska) samordningen av flera små kommunbibliotek under ett större huvudbibliotek, ”konsolideringa”, för att kunna samla och utnyttja kompetensen. Det borde främja kvaliteten på de minsta biblioteken – också för deras låntagare. Som det är nu har många av biblioteken otillräcklig och outbildad personal och usla öppettider.

Att ”konsolideringa” kan ske utan biblioteksnedläggningar tror inte alla på. Det gäller att övertyga politikerna om att den inte ska innebära några nedläggningar. ABM-utvikling ansåg att minimikravet för ett ”konsoliderat” bibliotek ska vara minst fem årsverken med en fackutbildad chef. I annat fall bör biblioteket organisatoriskt höra till ett annat bibliotek i en lämplig grannkommun. Detta förslag ansågs dock för fyrkantigt, framför allt när det gäller Nord-Norge.

Flera saknade andra samarbetsmodeller och projekt i utredningen. Optimistiska och kampglada bibliotekarier menade att det är fråga om att bli bättre på att väcka debatt och sluta vara så dåliga på marknadsföring. ”Kunnskaps-Noreg” klarar sig inte utan bibliotek. Det är nödvändigt att ge en övergripande vision till politiker och omvärld, påpekade de.

Ordföranden Anne Hustad är belåten med förslaget att stärka biblioteken med 300 miljoner kronor extra årligen. Det är ett lyft både för bibliotekssektorn och för hela den norska befolkningen, påpekar hon. Hon är också särskilt nöjd med att ”innkjøpsordningen” också ska omfatta norsk film, att man vill satsa på moderna, nya bibliotekslokaler, att alla bibliotek skall ha en fackutbildad bibliotekschef och att kompetensutveckling för alla typer av bibliotek krävs. Gratisprincipen anser hon inte vara hotad. Den är grundläggande.

FYLKESBIBLIOTEKARIER FRÅN de flesta fylkesbiblioteken sammanströmmade också de snabbt för att diskutera regionerna och biblioteksutredningen. Fortfarande väntar man på rapporten om regionernas framtid, ”Regionmeldinga”, som troligen kommer först efter jul. Mötet blev snarare ett slags förberedande diskussion om framtiden även om ett och annat kommit fram om det möjliga innehållet i rapporten. Även här kom ABM-utviklings förslag till samorganisation av små kommunbibliotek, ”konsolideringa”, helt i fokus trots att temat egentligen skulle vara begränsat till de regionala tjänsterna. Det svenska exemplet Västra Götaland nämndes som en lyckad sammanslagning. ”Men så var det dette med de autoritetstro svenskene …”

Vad kommer att ske med fylkesbiblioteken? Efter den förväntade regionreformen 2010 får fylkes- eller de kommande regionbiblioteken räkna med att tex avstå från driftsuppgifter som fjärrlån och bokbuss. En del menar att man måste ha publikkontakt för att kunna ge bra rådgivning och ledning. Uppgifterna i framtiden kommer att handla om biblioteksutveckling, kompetensutveckling och att vara ett regionalt centrum. Fylkesbiblioteken ska dessutom vara pådrivande vid ”konsolideringa”.

Kritiska röster kom också fram vid mötet. En gemensam chef för flera kommunbibliotek kan vara en stötesten, eller som en av fylkesbiblioteksscheferna uttryckte det: ”Det blir litt søtt av ABM-utvikling å tru på at kommunene skal øke bevilgningene, samtidig som de må gi fra seg mye av styringa med biblioteka sine.” Man måste också få betydande statliga medel. En fara kan vara att den politiska styrningen försvagas och därmed demokratin. Någon ansåg att brukarorientering saknades. ”Her er det behova til de spesielt interesserte og ressurssterke som er prioritert; de som kan tenke seg å kjøre titalls kilometer etter det de trenger, og som gjør det! Boka og litteraturen er dessverre kommet i bakgrunnen.” Andra har hävdat motsatsen. De påpekar att det uttalade målet är att ge alla från småbarn till forskare bra biblioteksstjänster oavsett var de bor i landet. Det är nödvändigt med samarbete mellan folk-, fack-, forsknings- och skolbibliotek. Begreppet Noregbiblioteket skall föras fram som det sammanhängande nätverket.

PÅ DESSA TVÅ första möten med folkbibliotekarier om utredningen var visserligen fokus satt på ”konsolideringa”, som ju troligen direkt berör de enskilda bibliotekarierna mer än allmänheten. Den ambitiösa breda Bibliotekreform 2014 handlar ju om så mycket mer än bara samordning av administrationen. Framför allt gäller det den stora satsningen på digitalisering och nätverk som redan i nästa års budget får tillskott. Norsk digitalt bibliotek får tre miljoner kronor, Nasjonalbiblioteket och Arkivverket får tre miljoner var och av ABM-utviklings utökade budget är tre miljoner öronmärkta till digitaliseringsinsatser.

Vad säger då media utanför fackpressen om Bibliotekreform 2014?

Att utredningen är klar har noterats här och var, naturligtvis främst i de stora dagstidningarna. Leikny Haga Indergaard från ABM-utvikling har skrivit en fyllig presentation i Dagsavisen, och i Aftenposten har Anne Hustad från Norsk bibliotekforening bidragit med debattartikeln ”Det store biblioteksløftet”, där hon målar upp framtidens bibliotek och bl a framhäver Norsk digitalt bibliotek som ”vil gjøre bibliotekene til knutepunkt for fri tilgang til kvalitetssikrede kunnskaps- og kulturressurser”. Förhoppningsvis kommer andra från biblioteksvärlden att kunna få igång en debatt i sin egen lokalpress. Biblioteksanvändarna kanske väntar med att reagera tills förslagen omvandlas i konkret verklighet.

Något vet man ändå om allmänhetens preferenser tack vare en landsomfattande undersökning gjord av Statistisk Sentralbyrå på uppdrag av ABM-utvikling. Av den framgår att hela 78 procent föredrar ett stort bibliotek som ligger centralt framför ett litet som ligger nära. Bland de unga (16–24 år) är siffran ännu högre, 84 procent. Man önskar också att biblioteket ska vara lördags- och söndagsöppet. Tre av fyra tycker att det är viktigt att ha ett bra bibliotek i kommunen. Det ger ju hopp om att förslagen i Bibliotekreform 2014 tas på allvar och förverkligas. De följer ju också till stora delar de tendenser som finns i andra europeiska länder och i t ex USA.

Debatt och möten på alla nivåer och med skilda intressefokus fortsätter – inte minst av bibliotekarier från andra bibliotekssektorer än folkbibliotekets. Utredningen kommer att stötas och blötas länge än. Sedan är det en lång och svår väg att förverkliga alla visioner. Och så var det där med pengarna!

(www.norskbibliotekforening.no, Bibliotekforum 2006:9, www.abm-utvikling.no, ABM 2006:2, m.fl.)

Läs också Barbro Thomas recension/kommentar till den norska biblioteksutredningen på sid 30.

Effektiv datafångst för alla områden...

Nya RFID baserade produkter!

Paragon™ Smart Kiosk
Komplett självservice lösning med betalning

intellident

smart media

RFID själv service Stationer, höj och sänkbara Stationer, returboxar, mobila läsare för hyllor, sorteringsrobot, larmbågar.
RFID etiketter för böcker, DVD, CD, lånekort

Kontakta oss för mer information eller gå in på vår hemsida
www.phf.se

PHF System AB

Telefon 0171-469420
www.phf.se
info@phf.se

Sagan och motståndets estetik

Vi tänker inte på det så ofta, vi har inte haft anledning eftersom Sverige under lång tid varit förskonat från krig, förtryck och censur. Ändå – det är inte mer än 66 år sedan som ett grannland nära oss ockuperades av den tyska nazimakten. Böcker förbjöds, censur infördes och biblioteken drabbades. De större förlagens verksamhet hamnade under nazisternas inflytande 1942–43. Allt det här påminns man om i Karin Beate Volds artikel ”Snorre Säl – en norsk fabel om motstånd” – ett av flera högintressanta bidrag som finns med i den nya skriften från nätverket Den hemliga trädgården. Det är den tredje skriften som nätverket ger ut om världens barnböcker och denna gång är underrubriken *Det är tur att generaler inte läser barnböcker* – inspirerad av Ana Maria Machados text som handlar om hur barnboks-boomen i Brasilien var möjlig när militärdiktaturen var som värst.

Men åter till Snorre Säl – boken om den lilla sälungen som lär sig att överleva på det farliga ishavet, skrevs av Frithjof Sælen. Han var aktiv antinazist och med i den norska motståndsrörelsen. En fabel för vuxna och barn, kallades boken när den utkom 1941. Den trycktes i stora upplagor, fick till och med en positiv recension i nazistorganet Fritt Folk. Men det stod inte på förrän myndigheterna genomskådade satiren. Snorre säl är den enda norska barnbok som blev förbjuden och indragen. Varför? I den till synes oskyldiga berättelsen om den lilla sälen som hela tiden måste vara på sin vakt, särskilt mot den ondskefulle späckhuggaren Glufs, finns en allegori som bokens vuxna läsare inte kunde ta miste på, skriver Karin Beate Vold: Isflaket som Snorre och hans familj höll till på hade Norgekartans konturer, späckhuggaren Glufs stod för ockupationsmakten och måsarnas gula fläckar över ögonen kunde associeras till de rödgula solkors-märken som medlemmarna i det norska nazistpartiet bar. Läst som en allegori över situationen i Norge kunde också dåtidens läsare känna igen den farliga isbjörnen som Sovjetunionen och den snälla valrossen onkel Bart som Storbritannien – Norges allierade.

Snorre Säl blev visserligen förbjuden men är ändå ett ganska bra exempel på hur sagornas och allegoriernas oskyldiga yttre kan dölja samhällskritik och fungera som en motståndshandling.

I *Den hemliga trädgården 3* finns fler exempel på hur barnboken kan fungera som en ventil när den kritiska vuxenlitteraturen har förbjudits eller censurerats. I skriften varvas artiklar om barnbokssituationen i Kina, Sovjet, USA, Sydafrika, Spanien, Norge, Brasilien och Argentina med utdrag ur kända barn- och ungdomsböcker. Här finns bland annat ett utdrag av Salman Rushdie´s bok *Harun och Sagornas Hav*. Jeffrey Garret, bibliotekarie i USA, påminner i en artikel om det vi inte tror kan hända i upplysta demokratier men som har hänt och händer i USA nämligen att böcker bannlyses. Maria Nikolajeva, professor i litteraturvetenskap vid Stockholms universitet, skriver om censurens betydelse för rysk barnlitteratur under kommunistdiktaturen. Den sovjetiska barnlitteraturen gynnades av det ofördelaktiga kulturklimatet, dels för att många författare blev tvungna att skriva för barn när de av olika skäl inte längre kunde skriva för vuxna, dels för att barnlitteratur var det fält där man kunde tillåta sig konstnärliga experiment och leka med genrer.

Texterna åtföljs av underbara illustrationer i färg av kända barnbokskonstnärer från olika länder – dessa kommer väl till sin rätt då man alldeles uppenbart har satsat på ett snyggt tryck.

Nätverket Den hemliga trädgården startades 2004 och består av Barnängens världsbibliotek, Internationella biblioteket, IBBY Sverige och Svensk Biblioteksförening. Det man framför allt vill göra är att lyfta fram barn- och ungdomslitteraturen från delar av världen som i barnbokssammanhang sällan uppmärksammas: Afrika, Asien, Latinamerika, Mellanöstern och östra Europa. Ett syfte är också att verka för fler översättningar till svenska. Skriftserien Den hemliga trädgården har tidigare utkommit i två delar: en urvalsförteckning och en idéskrift med underrubriken Stigar och spår. Båda kan laddas ned från www.macondo.nu/barn

Den nya skriften har tryckts i en upplaga om 6 000 exemplar och vänder sig framför allt till lärare och bibliotekarier som kan använda den på tema- och studiedagar eller annan fortbildning. Även den kommer säkert så småningom att kunna laddas ner. Roligare är det att ha den i sin hand. Det är inte bara intressant läsning, den är fin att bara bläddra i.

HENRIETTE ZORN

Under den internationella barnboksveckan 2–9 december 2006 gästas Sverige bland annat av författarna Veronique Tadjo (Elfenbenskusten) och Anna Maria Machado (Brasilien). Båda medverkar i skriften Den hemliga trädgården 3.

Det är för tredje året i rad som Internationella biblioteket tar initiativ till en internationell barnboksvecka.

Hela systemet där kulturmänniskor utnämner varann och ger varann priser och stipendier och lägenheter och sommarvistelsehus stinker. Det är dags att röja upp där. Kära kulturminister, varför inte göra som i Danmark, inför skattelättnader för kulturarbetare. Inga bidrag, inga stipendium. Alla får samma chans. Och sorry alla vars böcker inte säljer. Då är det bara att kavla upp armarna och kämpa på.
Linda Skugge, Expressen 14.10.2006

Utan den bidragsberoende underklassen skulle litteraturen dö. Tänk er en bokhandel med bara böcker av Liza Marklund och Dan Brown. Tänk er ett bibliotek med bara bestsellers. Vi är inte underklass, våra böcker är en garant för litteraturens mångfald och överlevnad.
Oline Stig, Sydsvenska Dagbladet 26.10.2006

Jag tycker att det ska kosta att låna böcker. Jag fattar inte varför allt måste vara gratis. Det är ju helt befängt. Ta en spänn per barnbok och fem spänn per vuxenbok. Jag tror inte det skulle avskräcka folk från att låna böcker.
Och vad är det för snack om att det bara skulle finnas Davinci-koden att köpa utan stipendier. Åh stackars alla författare som inte vill/kan skriva bestsellers. Skriv de böcker ni brinner för, men ni får finansiera dessa själva. Jag har inte fått ett enda vettigt argument. Ge mig argument, varför ska staten försörja ”kontsnärer” (sic!)?
Linda Skugge, Expressen 27.10.2006

Jag har varit öppen från början med att jag har sökt pengar, och jag har fått mer än 91.000, jag tror det är 130.000. Man kan få pengar från fotokopieringsfonden också. Jag vill ha all cash jag kan få. Jag tycker att de ska lägga ned alla kulturfonder, men så länge de finns kommer jag att söka pengar. Är inte det dubbelmoral?
Jovisst, det är jättemycket dubbelmoral!
Linda Skugge, DN 13.11.2006

I biblioteket med sina 5 000 volymer är den mest utlånade boken Harry Potter V. Alla väntar på uppföljaren.
Tomas Nordengren, i fängelset Guantanamo Bay, SR P1 Morgon 20.10. 2006

Regnet skvalar, mörkret tätnar. Många beklagar att begreppet ångervecka inte existerar i politiken. Thomas, bibliotekarien i Kisa, vrider munnen till ett besynnerligt leende när jag lånar ”En dåres försvarstal”.
Torbjörn Gustavsson, Corren.se 21.10. 2006

BBL på nätet

”Jag tycker att BBL*:s satsning på webbnyheter som komplement till den tryckta tidningen är ett mycket bra initiativ!”*

Bibliotekariestudent och medlem i Svensk Biblioteksförening

Leta efter BBL:s ”löpsedel” på webben, finns i högerspalt på www.biblioteksforeningen.org

Folkbiblioteksutveckling i Europa

19–20 OKTOBER 2006 träffades företrädare för statliga myndigheter och organisationer i Europa med ansvar för folkbiblioteksutveckling, i ett s k NAPLE Forum. Sverige representerades av Kulturrådet, en av de 23 deltagande länderna.

Det var tredje gången sedan starten 2001 denna typ av möte ägde rum. Turen att stå värd var nu kommen till Helsingfors eftersom Finland för närvarande innehar ordförandeskapet i EU, vilket inte betyder att det enbart är EU-medlemsländer som ingår i sammanslutningen. Syftet med ett NAPLE Forum (NAPLE National Authorities on Public Libraries in Europe, www.naple.info) är att samordna och utveckla principer gällande folkbibliotek i hela Europa. Nätverket är löst sammansatt. Alla deltar på lika villkor utan något gemensamt uppdrag. En av frågorna rörde just det framtida samarbetet: ska man fortsätta i ett informellt nätverk eller formalisera samarbetet genom att bl a ta fram ett gemensamt europeiskt program för folkbibliotek? Mötet enades om att uppmana Europeiska kommissionen att ge ett erkännande åt folkbibliotekens centrala roll i kunskapssamhället och föreslå att en expertgrupp för folkbiblioteksverksamhet tillsätts. Finland presenterade ett utkast till en vitbok som kommer att bilda utgångspunkt för det fortsatta arbetet. Vidare enades forumet om att utveckla webbplatsen inklusive nyhetsbrevet, att arbeta för arbetsutbyte länderna emellan samt att ingå i ett nytt nätverk, EDLnet, vars uppgift är att följa och påverka utvecklingen kring European Digital Library.

På mötet avhandlades i övrigt senaste nytt inom biblioteksutveckling och särskilt fokus låg på ny teknologi och nya tjänster. Eftersom flera länder har samordnade myndigheter/nationalbibliotek för både folk- och forskningsbibliotek rörde många presentationer digitaliseringsprojekt, något som vanligtvis inte är en övergripande fråga för svenska folkbibliotek. Den nu i Sverige pågående satsningen på sysselsättningsskapande åtgärder inom kulturområdet, det s k Accessprojektet, har dock aktualiserat frågan även ur ett svenskt perspektiv, eftersom flera folkbibliotek nu inser möjligheten att tillgängliggöra unikt material i digitaliserad form.

Finland presenterade många intressanta projekt på det tekniska området, bl a fick konferensdeltagarna stiga in i den buss som kör runt och specifikt undervisar i Internet och andra nättjänster. Aura kommunbibliotek informerade om deras mobiltelefonitjänster som gör det möjligt att boka om sina lån och betala sina avgifter via SMS samt deras bibliotekskatalog som vid sökning även visar var i biblioteket efterfrågad media står.

Många av de deltagande länderna arbetar aktivt med att ta fram nationella strategier för att säkerställa standardutjämning av biblioteksservice även i mindre kommuner. På mötet presenterade bl a Ungern och Norge sina strategier. Gemensam nämnare i dessa var att mindre kommuner måste ingå i ett större sammanhang för att kunna erbjuda och utveckla en kvalitativ biblioteksservice. Samarbete måste utvecklas både med andra aktörer inom kommunen som med andra kommuner.

HELENA KETTNER RUDBERG
Kulturrådet

Inblick Kerstin Berg
Barnbibliotekarie för en dag

FRÅN ATT SERVA vuxenstuderande på gymnasienivå och högskola är klivet ganska långt till att ta hand om förskolebarn på Nalle Puh-kalas i biblioteket. Studiebibliotekarien fick förmånen att förvandlas till barnbibliotekarie för en dag. Min lärarbakgrund gav mig som tur var ett litet plus i sammanhanget och jag förstår ju att ständig upprepning av att ta hand om livliga barngrupper som ska klä av och på sig tjocka kläder har sitt pris, men … åh vad det kändes roligt och viktigt att få vara med!

Vi firade Nalle Puhs 80-års dag med att låta förskolebarn komma och lyssna på lite dramatiseringar och sagor i sagorummet, få sig en slick honung och ta del av biodlarutställningen. Därefter blev det målning av Nalle Puh och hans vänner och en tipstävling i lag med dagisfröknarna samt ett bokpris att ta med hem till avdelningen. Allra sist blev det kalas på Festis och rån i mysiga soffan. En novembertisdag kan inte starta mycket bättre. ”Sådana lyckliga slut ska man börja dagen med”, har väl nalle själv sagt; Arton goa, pigga och nyfikna 4–5-åringar som man får rå om i en och en halv timme! Barnens entusiasm och frågor värmde.

– Vad vackert ni har här i biblioteket!

– Finns det biprinsar och prinsessor i bikupan med drottningen också?

– Inte ska man väl tända eld på de fina vaxljusen!

– Jag har blivit jättestucken av ett bi en gång!

Jag är övertygad om att fantastiska, kreativa barnbibliotekarier, hos oss och hos andra, på olika sätt gör ett enastående arbete i förskolegrupper. Med olika medel lockar de in barnen i det muntliga berättandets och sagornas värld.

Det som dock bekymrade mig var att möta den trötta, lite oengagerade och oinspirerande dagispersonalen som mest verkade bry sig om att hacka på barnen med många och långa nedvärderande kommentarer och vassa tillsägningar fast allt fungerade så bra. Det är alldeles säkert ett mycket tufft jobb med utarmade resurser och barn som är stökiga och okoncentrerade, men handlar det inte om inställningen till kunskap också? Att försöka förmedla att kunskap och böcker helt enkelt är kul och att använda besöket till att tillsammans utveckla språket kring händelser och sagofigurer?

Det finns många paralleller till undervisning på högre nivåer. Hur är det med bemötandet av tonåringarna på högstadium och ungdomar på gymnasier på våra bibliotek? Känner de sig sedda och så väl till mods att de vågar fråga och vill utvecklas efter sin egen förmåga? Har de kanske redan slutat upp att vara vetgiriga för att ingen riktigt lyssnar på vad de har att säga?

Jag har nyligen haft förmånen att studera Lärcentra-utvecklingen i Skottland på en studieresa i bl a Highlands. Man försöker centralt förverkliga det livslånga lärandet i en ny Lärcentra-struktur som ska nå ut till landsbygd och skärgård. Inga steg i utveckling och lärande tycks för små att ta och man bemöter varje ”learner” på individuell nivå. Det mest revolutionerande och fantastiska jag fick uppleva var nya Caledonian University i Glasgow. Ett alldeles nytt, arkitektoniskt unikt och trådlöst universitet med stort praktiskt bibliotek i bottenplanet och en informationsdisk dit vem som helst, utan kunskap om universitetsutbildning, kan kliva in och säga: Hej, jag skulle vilja lära mig något!

Denne någon kan då bli erbjuden passande rådgivning för studier eller praktik och slussas vidare i Learndirect, Scotlands utbildningssystem som bedrivs genom onlinekurser eller i klasser på Lärcentra. Detta kan man kalla *folkuniversitet*.

KERSTIN BERG

lärare, skribent och bibliotekarie

Byt språk!

SJÄLVA IDÉN ÄR genialiskt enkel. Ta en fika och pratas vid! På Kista bibliotek i Stockholm satsar man på intercambio, som betyder byte, växling utbyte – ett slags språkmöte över en kaffe.

I Spanien har man länge haft en tradition, framför allt i studiemiljöer, med intercambios, där spansktalande möter och samtalar med någon som har ett annat modersmål. Vinsten med dessa möten kan vara att den ena lär sig att uttrycka sig relativt obehindrat på spanska och att någon vågar samtala på t ex engelska. Sedan slutet av augusti sker dessa drop-in-möten i caféhörnet på Kista bibliotek, varje tisdag mellan klockan 13–15. Förutom att bara prata svenska i största allmänhet kan man också hjälpa varandra med vardagsbestyr som läxor, översättningar, jobbansökningar etc. Biblioteket har även haft en halvtimmes bokprat med tips på lättlästa svenska böcker. Man hoppas att kunna knyta volontärer som kan tala flera språk flytande till verksamheten. Första gången kom trettiofem personer men numera har antalet besökare stabiliserats till ungefär tio.

ÅE

Bokjuryfavorit i årets julkalender

ÅRETS JULKALENDER I SVT, LasseMajas detektivbyrå, är baserad på Martin Widmarks och Helena Willis böcker om Lasse-Maja. I våras belönades dessa med barnbokspriset Bokjuryn där böckerna valdes till de populäraste barnböckerna 2005 i åldern 7–9 år. När 48 000 barn på landets bibliotek själva fick välja blev det böckerna om LasseMaja som kammade hem vinsten.

Bokjuryn startades 1997 och är ett samarbetsprojekt mellan förlag, bibliotek och läsfrämjande organisationer. Syftet är bland annat att stimulera barns och ungdomars läslust och dela ut ett litteraturpris där barnens och ungdomarnas egna val helt får styra. Alla mellan 0 och 19 år får vara med och rösta på en eller flera böcker, dock högst fem. Som mest har 57 000 barn (2001) röstat fram årets bästa böcker.

Omröstningen för årets bästa böcker 2006 pågår mellan den 15 november 2006 och 15 april 2007.

HZ

Stockholm vill satsa på biblioteken

DEN BORGERLIGA majoriteten i Stockholm lade i november fram sin första budget för 2007 och ett förslag för hur inriktningen för 2008–2009 ska se ut.

Bland annat sker en satsning på biblioteken som framför allt ska gå till ökade öppettider, enligt Kultur- och idrottsborgarrådet Madeleine Sjöstedt (fp). Sex miljoner kronor avsätts för detta syfte genom omfördelningar i kulturförvaltningens budget. Överhuvudtaget omfattas biblioteken av många vackra ord i budgeten där man säger att ”böcker och bibliotek är hörnstenen i en borgerlig kulturpolitik”. Kulturnämnden vill också genomföra en satsning på bibliotekservice till servicehus och sjukhem och om skolbiblioteken skriver man följande: ”Skolbiblioteken spelar en viktig roll för läskunnighet. Skolbiblioteken ska utvecklas och skolbibliotekariernas kunskap och engagemang ska tas tillvara. De bör vara en naturlig del av skolans svenskundervisning.”

I budgeten satsas bland annat 7,5 miljoner kronor på en särskild lässatsning på lågstadiet med bland annat läsutvecklingsscheman (LUS) på alla skolor.

Tidigare i år inrättades s k biblioteksråd i Stockholms stadsdelsnämnder. Syftet var att förbättra samarbetet mellan stadsdelsförvaltningen och biblioteken. Rådet skulle bestå av tre ledamöter från stadsdelsnämnden. Kritiker, bl a Madeleine Sjöstedt, menade att inrättandet av biblioteksråd var ett led i att förse verksamheten med politiska överrockar. Nu lägger hon ner dem – att kulturen ska stå fri från politisk detaljstyrning, är något som Madeleine Sjöstedt lägger stor vikt vid.

Stadsdelsbibliotekens möjligheter att vara en central plats för såväl formellt som informellt lärande ska utvecklas, enligt budgetförslaget. Dessutom ska biblioteksstrukturen i staden ses över, vad det nu kan komma att innebära. Arbetet med utbyggnaden av Asplunds bibliotek tycks också vara något av en hjärtefråga som man kommer att jobba vidare med och, av allt att döma satsa på.

Vidare öppnar man dörren för ökad sponsring på kulturområdet: ”Stockholms kulturliv ska uppmuntras att arbeta aktivt med sponsring. Vid sidan av stadens kulturstöd ska entreprenörstänkande hos det fria kulturlivet uppmuntras.”

Det blir även fortsatt fri entré på de museer som staden är huvudman för, nedläggningshotade Lava i Kulturhuset blir också kvar, liksom Kulturfestivalen som anordnades för första gången sensommaren 2006 och som blev en stor succé.

I övrigt kan man lite storögt notera förslag på centraliseringar som annars inte brukar vara melodin i borgerlig politik. Ansvaret för grundskola, särskola och mellanstadieverksamhet flyttas från stadsdelsnämnderna till utbildningsnämnden (från 1 juli 2007). Från stadsdelsnämnderna försvinner också ansvaret för gator, städning och snöröjning. Från årsskiftet kommer det att ligga under trafiknämnden. Från årsskiftet blir också antalet stadsdelsnämnder färre, från 18 till 14 genom sammanslagningar, t ex blir hela Södermalm en enda stadsdel när Katarina-Sofia slås ihop med Maria-Gamla stan. **HZ**

Jobba mindre, njut mer.

Ljudfåtöljen Luna är bara en av många nyheter hos Eurobib Direct. Vill du se fler? Välkommen till Bok & Bibliotek och monter E01:21

Hos Eurobib Direct hittar du allt för att underhålla och utveckla ditt bibliotek. Här finns allt du behöver. Från vanliga förbrukningsartiklar till det allra senaste inom media och möbler.
Vill du spara tid och göra det riktigt enkelt för dig, beställer du direkt via nätet.
www.eurobib.com är adressen.
Välkommen hit, precis när det passar dig själv bäst.

Biblioteksvaruhuset

Eurobib direct
www.eurobib.com

Bibliotekläraren

EN STUDIE I hur samarbetet mellan skolbibliotekarier och lärare påverkar elevernas informationssökning har gjorts vid ABM-institutionen Uppsala Universitet. Bakom studien, som är en magisteruppsats, står Ida Andersson som utgått från sina egna minnen av skolbiblioteket under gymnasietiden.

Bibliotekarien på skolbiblioteket var någon som eleverna inte visste namnet på. Ida Andersson beskriver känslan av att känna sig lite dum inför en vägg med tidskriftshållare – ”här skulle artikeln finnas, men var?”.

Det kanske skulle ge vinster om eleverna inser att bibliotekarien inte bara är någon som plockar fram böcker – utan någon som vet var man kan hitta tillförlitlig information och dessutom kan förklara hur man kan se att den är tillförlitlig. Ida Andersson har bland annat läst Louise Limbergs forskning *Att söka för att lära – en studie av samspel mellan informationssökning och lärande* från 1998. Där påpekar Limberg bland annat att skolbiblioteken ska höja elevernas lärande genom att fylla en pedagogisk roll.

Ida Andersson har följt gymnasieelever, naturvetare och samhällsvetare i Celsiusskolan i Uppsala. Skolan har satsat på samarbete mellan lärare och bibliotekarie och undersökt om det påverkat elevernas informationssökning. Ida Andersson har tittat närmare på hur eleverna använde biblioteket och om deras kunskaper om källkritik ökat.

Resultatet visar att eleverna behöver undervisning i informationssökning även om de själva anser att de behärskar det, framförallt på Internet. De behöver få hjälp med att hitta mer djupgående information och även förstå hur t ex sökmotorn Google rankar sina sidor. Undervisning i källkritik lönar sig – studien visar att naturvetarna som undervisats i ämnet var mer kritiska till informationen de hämtat. För övrigt såg de på biblioteket som framför allt en plats för faktasökning och att dess hemsida fungerade minst lika mycket som bibliotek. Det är framför allt bibliotekets datorer som används och inte de fysiska samlingarna. Eleverna litar på bibliotekariens kunskaper som de får vid muntliga genomgångar av biblioteket och dess resurser. Eleverna använder gärna de källor som bibliotekarien tipsar om för att de bättre ska hitta vad de söker – och för att bättre sålla och värdera informationen.

Studien visar att bibliotekarien har en tydlig pedagogisk roll på skolan som inte stör relationen till lärarna. De är medvetna om sin egen yrkesroll och förstår värdet av att använda bibliotekariens yrkesexpertis för att eleverna ska bli bättre på informationssökning.

Kort sagt: det fungerar.

ÅE

Länk: http://www.abm.uu.se/publikationer/2/2006/283.pdf

Ingen höjd bokmoms

DET BLIR FÖRMODLIGEN ingen höjd bokmoms, i alla fall inte inom den närmaste framtiden. Däremot kan det bli det på längre sikt eftersom man bör sträva efter en enhetlig skattesats. Det menar Mervärdesskatteutredningen som i början av november överlämnade sitt slutbetänkande *På väg mot en enhetlig mervärdesskatt (SOU 2006:90)* till finansminister Anders Borg. Utredningen föreslår mer enhetliga mervärdesskattesatser. När det gäller bokmomsen lämnar utredningen inget förslag i slutbetänkandet: ”Bokmomsen och momsen på tidningar påverkas inte heller av utredningens kortsiktiga förslag.”

Däremot menar man att ett område som bokmomsen berörs av utredningens förslag på lång sikt som strävar mot en enhetlig skattesats.

”Utredningen anser dock att det i vissa fall kan krävas ytterligare beredning. Det gäller vissa områden där remissinstanserna framhållit stödens betydelse för att olika samhällsmål ska uppnås, exempelvis inom kultur- och kollektivtrafikområdet. Det har också hävdats att alternativa stödformer behöver övervägas.”

I sitt delbetänkande föreslog utredningen att bokmomsen skulle höjas från 6 % till 21,7 %. Det förefaller som man nu har lyssnat på remissinstanserna av vilka Svensk Biblioteksförening var en.

HZ

Stadsbiblioteket får designpris

STOCKHOLMS STADSBIBLIOTEK har belönats med Silverkronan för sin grafiska form.

– Det känns värdefullt att få denna uppmärksamhet för vårt arbete, säger Eva Anzelius Jonson, marknadschef vid Stockholms stadsbibliotek, till BBL.

Biblioteket tog hem Silverkronan i sin klass ”Identitet – Print – Förpackning” när Svenska Designpriset delades ut. Det är bara att beskåda verket på kassar, lånekort, skyltar, informationsmaterial etc så förstår man. Det är rent och enkelt med enhetlig grafisk form – typsnittet heter Biblio. Tydligare kan det inte bli. Eva Anzelius Jonson säger att arbetet med att skapa formen inleddes för fyra år sedan då personalen enades om att man skulle skapa en form utifrån värdeord.

– Välkomnande, tillgängligt, synligt och modernt var orden som formskaparna från designbyrån BAS Brand Identity hade att jobba utifrån. Det är även en fördel att det är enkelt och användarvänligt.

Avslutningsvis tillägger Eva Anzelius Jonson att konceptet inte är statiskt utan utvecklas kontinuerligt, bland annat inom verksamheten för barn.

ÅE

Biblioteken viktiga för de unga

OMVÄRLDSANALYSFÖRETAGET Kairos Future har tillsammans med Myndigheten för skolutveckling genomfört projektet Skola 2021, en studie om framtidens kunskap, skola och lärande. Cirka 2 500 personer har fått svara på frågor kring sin syn på skolan och dess framtid. Det ställdes även en fråga om hur viktiga biblioteken är som en framtida aktör för elevernas lärande. Svaren visar att biblioteken värderas relativt högt vad gäller elevers

Många förslag till nytt Stadsbibliotek

I BÖRJAN AV november gick tävlingstiden ut för den internationella arkitekttävling som utlysts för att rita det nya stadsbiblioteket i Stockholm. Då hade drygt 1 100 förslag från arkitekter i 120 länder inkommit. Samtliga förslag finns utställda på Bangårdsposten på Klarabergsviadukten i Stockholm fram till sista januari 2007. Av de inlämnade förslagen utser juryn fem finalister som presenteras i januari/februari nästa år. I slutet av 2007 räknar man med att ha en vinnare.

Förhoppningen är att det nya stadsbiblioteket ska stå klart för invigning den 31 mars 2013, vilket på dagen är 85 år efter invigningen av Asplunds bibliotek 1928.

Visionen för det nya biblioteket är att det ska vara öppet, tillgängligt och flexibelt. Det ska vara en ”arkitektonisk högklassig utbyggnad och en sammanlagd biblioteksfunktion i världsklass” där Asplunds världsberömda huvudbibliotek ingår. Ett landmärke i klass med Guggenheimmuseet i Bilbao eller biblioteket i Seattle, för att ge några exempel på vad som förväntas. Karin Jonsson från statsledningskontoret ingår i projektgruppen och menade vid en presskonferens i våras att det man förväntar sig är en byggnad så kraftfull att den kan föra en dialog med Asplunds byggnad.

HZ

kunskapsinhämtning. Framtidens föräldrageneration, de idag unga mellan 20–30 år, ansåg att Internet, TV och bibliotek, i nämnd ordning är de viktigaste aktörerna. Bland gymnasieeleverna, 15–19-åringarna, värderades biblioteken något lägre. Även där toppade Internet och tv men läromedelsförlagen och idrottsrörelsen ansågs ha en tyngre roll än biblioteken.

ÅE

Här är *en* del av naturens under.

Här är en annan!

Erbjudande till alla bibliotek!

Prenumerera på Nationalnyckeln till lägsta pris (f-priset)

175:-/bok!

Beställ på *www.nationalnyckeln.se*

NATIONALNYCKELN TILL SVERIGES FLORA OCH FAUNA är ett unikt kunskapsprojekt – inget annat land har gjort något liknande. Alla svenska växter, svampar och djur inventerade, dokumenterade och samlade i ett bokverk!

Böckerna ges ut utan vinstintresse av ArtDatabanken vid SLU i Uppsala på uppdrag av Sveriges riksdag. Linnés arbete går vidare!

Bibliotekreform 2014
ABM-utvikling, 2006

(ABM-skrift: 30–31)

I Norge har man gjort det som man i Sverige hittills inte lyckats med, nämligen att åstadkomma en sammanhållen biblioteksutredning, dvs en utredning som omfattar hela det allmänna biblioteksväsendet. ABM-utvikling har på uppdrag av Kultur- og kirkedepartementet samt Kunnskapsdepartementet utarbetat ett förslag med siktet att de norska biblioteken år 2014 skall vara ett sammanhållet nätverk av starka och kompetenta bibliotek.

Bibliotekreform 2014, som den 25 september överlämnades till kulturministern, består av två delar: *Del I Strategier og tiltak* som på 44 sidor tecknar den framtida bibliotheksorganisationen samt *Del II Norgesbiblioteket – Nettverk for kunskap og kultur*, en tvåkilosvolym som ger en exposé över dagens norska bibliotekslandskap.

Det är tryck i utredningsprosan. Utredningen slår fast att biblioteken fyller en viktig samhällsfunktion som kultur- och kunskapsorganisation. Ledmotivet är att befolkningen skall ha tillgång till kvalificerade bibliotekstjänster oavsett var i landet man bor. Detta kan åstadkommas genom ett sammanhållet biblioteksväsen där samverkan är obligatorisk. Olikheter i organisation och huvudmannaskap får inte utgöra hinder. Den nya skapelsens varumärke skall vara Norgesbiblioteket.

Utredningen väjer inte för en uppgörelse om småskalighetens avigsidor. Problemet med de många små och resurssvaga folkbiblioteken skärskådas. Av Norges drygt 400 kommuner har 244 mindre än 5000 invånare. Här föreslås en sammanslagning över kommungränserna så att flera kommuner går samman och bildar ett gemensamt bibliotekssystem.

För sorgebarnet skolbibliotek föreslås ett omfattande utvecklingsprogram i kombination med 115 öronmärkta miljoner.

Högskolebibliotekens roll vidgas. Och fylkesbiblioteken får mandat att samordna och utveckla de regionala biblioteksnätverken.

Som helhet innebär förslagen en genomgripande organisatorisk reform i kombination med ökade statliga satsningar. Satsningarna innefattar bl a utvecklingen av ett digitalt bibliotek, höghastighetsnät för hela bibliotekssektorn, utveckling av bibliotekslokaler, satsning på nationella tjänster, kultur- och litteraturförmedling samt kompetensutveckling. Det sistnämnda inte minst framsynt, där föreslår man ett internationellt utbytesprogram. Internationellt samarbete är kompetensutvecklande, fastslår utredningen. I en tid då internationalisering präglar de flesta samhällsområden, är det viktigt att även bibliotekssektorn utvecklar sitt internationella samarbete.

Vad kostar då kalaset? Tja, i runda tal 300 miljoner kronor per år fram till år 2014. Lägger man till de medel som förutsätts slussas via ABM-området blir den årliga summan drygt 400 nya statliga miljoner per år. De ökade statliga satsningarna befriar inte respektive huvudman från ansvar. Tvärtom.

Ett gemensamt öde för svenska biblioteksutredningar (nu senast KB-utredningen) är att de möts av politisk apati och att merparten av de goda förslagen rinner ut i sanden.

En from förhoppning är att den norska samlingsregeringen visar större politisk kraft. Norge skulle då sjösätta en biblioteksreform som skulle kunna tjäna som förebild och efterdöme inte bara för sitt östra grannland, utan i mycket vidare kretsar.

BARBRO THOMAS
Biblioteksråd, Kungl. biblioteket

Utredningen finns också på www.abm-utvikling.no

John B. Thompson
Books in the Digital Age: The Transformation of Academic and Higher Education Publishing in Britain and the United States

Polity Press, 2005

Låt er inte luras av att detta är en bok som handlar om amerikanska och brittiska förhållanden. Resonemangen är allmängiltiga och här har vi mycket att lära. Låt er inte heller avskräckas av att vissa av exemplen på e-publiceringsföretag redan åkt ut från marknaden innan boken ens kommit från tryckeriet. Det blir bara ett exempel på vilken föränderlig värld som Thompson försöker beskriva. Luta er istället tillbaka och läs en av de mest eleganta lägesbeskrivningarna över de komplexa förändringar som för närvarande präglar den akademiska monografiutgivningen. Denna 500-sidiga tegelsten har redan kommit att kallas en ”landmark study” och omnämns med stor respekt bland forskare, förläggare och inte minst bland bibliotekarier.

John B. Thompson är professor i sociologi i Cambridge och i Sverige kanske mest känd för sin bok *Medierna och moderniteten* (Daidalos, 2001). Han är också förläggare och en av grundarna till Polity Press. Buren av en växande förvåning över att forskarkollegor visat sig så aningslösa och okunniga om villkoren för vetenskaplig publicering, har han ägnat de senaste årens forskning åt en mycket omfattande studie av förändringsprocesserna för publicering inom den akademiska världen. I inledningen till boken skriver han att ”those whose lives are spent within higher education know surprisingly little about this industry upon which their own activities – and to some extent their careers and livelihoods – depend”.

Thompson menar att förlagsbranschen idag genomgår så stora förändringar att det

går att jämföra med införandet av tryckpressen på Gutenbergs tid. Inledningsvis pekar han på fyra övergripande faktorer som: ökad monopolisering, förändrad marknad främst genom de stora bokhandelskedjorna och online-bokhandlarna, globaliseringen av marknader och förlag och slutligen införandet av ny teknik. Han menar dock att det inte går att studera förlagsbranschen som en helhet utan att den måste delas in i olika fält där villkoren på just det fältet är avgörande för utvecklingen. Den akademiska publiceringen – som innefattar både vetenskaplig publicering och ”kursböcker” – kan bara förstås i relation till villkoren för universiteten och villkoren för den högre utbildningen. Studien bygger på 230 intervjuer med förläggare och andra nyckelpersoner.

Boken är indelad i fyra delar och inleds med en gedigen historieskrivning. Vi får följa förlagens utveckling från den nära kopplingen mellan förlag och tryckeri till dagens situation. Vidare ges en detaljerad beskrivning av arbetsprocesser och ekonomiska processer. Framför allt beskrivs utvecklingen från 1980 och framåt mycket detaljerat. Denna första del utgör en viktig bakgrund för resonemangen kring dagens situation.

Den andra delen *The Field of Academic Publishing* – som i mitt perspektiv också är den mest intressanta – förklarar på ett mycket detaljerat sätt de många intrikata sambanden mellan universitetsförlagen, biblioteken, forskarna och universitetens beslutsfattare. I dagsläget finns ungefär ett hundra universitetsförlag i USA och Storbritannien. Thompson noterar en intressant skillnad mellan de amerikanska och brittiska universitetsförlagen och påpekar att de amerikanska främst håller sig på sin hemmamarknad och ofta har ett ekonomiskt grundstöd från sina moderorganisationer medan de brittiska är mycket mer globala och oftast står helt utan stöd från sina universitet.

Thompson kommer självfallet in på den så kallade monografiutgivningskrisen. Både forskare och bibliotekarier är väl medvetna om att det under de senaste tio åren skett en dramatisk nedgång i monografiutgivningen både vad det gäller volym – antal tryckta exemplar per titel – och antalet titlar. Thompson menar att det akademiska karriärsystemet är allt för beroende av monografipubliceringen, speciellt inom humaniora och samhällsvetenskap, och påpekar att vetenskapssamhället måste ta ett mycket större ansvar för den egna publiceringen än vad som görs idag. De som är involverade i diskussionerna kring alternativa publiceringsformer på sina universitet och högskolor har mycket att hämta i den beskrivning som Thompson ger i denna andra del av sin bok.

Bokens tredje del – *The Field of Higher Education Publishing* – handlar om ”kursböcker” (textbooks). På samma sätt som den vetenskapliga publiceringen måste förstås i den akademiska kontexten måste denna litteratur förstås i relation till den pedagogiska utvecklingen inom grundutbildningen. Här går Thompson återigen väldigt grundligt tillväga och analyserar alla aspekter av kursboksutgivningen och inte minst hela floran av tilläggsmaterial som idag främst består av speciella webbplatser där studenterna kan logga in för att få ytterligare material som kompletterar boken och stöder inlärningen. En annan mycket intressant faktor som faktiskt påverkar förlagens ekonomiska villkor i ganska stor utsträckning är hela andrahandsmarknaden för kursböcker.

Den fjärde och avslutande delen har rubriken *The Digital Revolution*. Som jag påpekade inledningsvis har flera av de exempel på nya e-publiceringstjänster som nämns här redan försvunnit från marknaden men det har knappast någon avgörande betydelse för den bild av utvecklingen som Thompson målar upp. Thompsons lägesbeskrivning över den akademiska e-boksmarknaden framstår trots detta som en av de mest fullständiga sammanställningar som finns för den som vill orientera sig på området.

Kunskapen vad gäller den vetenskapliga tidskriftspubliceringen är oftast ganska god bland bibliotekarier, medan villkoren för den vetenskapliga monografiutgivningen oftast är lite mer diffus. För den som vill skaffa sig en bra plattform för att förstå utvecklingen inom detta fält är Thompsons bok oundgänglig. Det är glädjande att veta att han fortsätter sin forskning inom detta område och vi ser fram emot nästa studie.

CATTA TORHELL
Språk- och litteraturcentrums bibliotek, Lund

Dinesh K. Gupta et al (eds.)
Marketing Library and Information Services: International Perspectives

München: Saur, 2006

Hur man marknadsför biblioteksservice blir allt viktigare för alla slags bibliotek runt om i världen. IFLA har i föreliggande volym gett 47 experter på marknadsföring, från 20 olika länder, i uppdrag att ge sin syn på hur man på bästa sätt kan marknadsföra biblioteken, dess uppdrag och dess berättigande i en alltmer kringskuren ekonomisk värld. För mig är det tydligt att innehållet ligger på två nivåer: dels hur man direkt och konkret marknadsför vad biblioteken betyder, dels hur man gör det indirekt via kurser i marknadsföring när man undervisar studenter och blivande bibliotekarier i B&I.

Boken är indelad i sex avsnitt och de sex avsnitten är föredömligt upplagda med en kort introduktion i början av varje avsnitt.

I den första delen berättas en del historiskt om hur marknadsföringskonceptet förändrades på 1970-talet (och Greta Renborg nämns här explicit). Innan 1970-talet ansåg man att marknadsföringsåtgärderna var av mer praktisk natur, med bokprat, mobila bibliotek, utställningar, annonsering etc. Efter 1970 började man mera intressera sig för planering av diverse åtgärder, kvalitetssäkring, ”den synliga bibliotekarien”, ”kunden i centrum”, Internet. Man menar att den traditionella marknadsföringen betonar kvantiteten framför kvaliteten, produkten istället för besökaren/”kunden”. Den moderna marknadsföringen betonar istället kvalitet, nöjdhet, trohet och en långsiktig relation med besökaren/”kunden”.

Del 2 är en intressant exposé över hur man i olika delar av världen försöker marknadsföra sina bibliotek och varför de behövs. Det gäller både folk- och forskningsbibliotek.

Här möter vi välkända namn som Niels Ole Pors och Sissel Nilsen men vi får också stifta bekantskap med (för mig okända namn) från t ex Kina, Kenya, Pakistan och Rumänien. Jag kan bara konstatera att det ser ungefär likadant ut runt om i världen beträffande svårigheterna att sprida varför vi anser att bibliotek är viktiga och absolut nödvändiga i vårt moderna samhälle.

I det tredje avsnittet diskuteras olika biblioteksorganisationers möjligheter att vara behjälplig vid marknadsföring. Även Svensk Biblioteksförening omnämns mycket positivt, likaså Christina Tovotés insatser via IFLA:s Management and Marketing Section.

I del 4 går man detaljerat igenom olika länders upplägg av undervisningen i marknadsföring för B&I-studenter och kanske kan man hämta något här för egna kurser. Det är naturligtvis viktigt att man identifierar ”marknadsföring” som ett särskilt undervisningsämne i studierna. Men flera av författarna noterar att så ofta inte är fallet, ämnet blir ofta mer eller mindre styvmoderligt behandlat. Eller som G. Mahesh och Dinesh K. Gupta skriver från Indien ”En av barriärerna för varför man inte marknadsför biblioteken är avsaknaden av kunskap i marknadsföring hos biblioteksprofessionen, vilket i sin tur kan bero på att marknadsföring inte ingår i B&I-studierna”.

Avsnitt 5 tar upp en del priser i marknadsföring och det sista avsnittet beskriver bl a vad som hänt inom databasområdet. Man beskriver det ”nya språket” på nätet och ger tips på vad man kan hitta av vikt om man är intresserad av marknadsföring samt hur man konkret kan gå till väga.

Sammantaget en bok – inte för sträckläsning – med en bra sammanfattning över hur marknadsföringsbegreppet utvecklats sedan 1970-talet och med en hel del tips på hur man själv kan marknadsföra sitt bibliotek även i en allmän ekonomisk kris, eller kanske just därför.

BRIGITTE KÜHNE
Växjö universitet

Helena Magnusson
Berättande bilder: svenska tecknade serier för barn
Makadam, 2005

(Akad. avh., Stockholms universitet)

Thomas Storn (red.)
Svensk seriehistoria: första boken från Svenskt seriearkiv

Seriefrämjandet, 2005

Fredrik Strömberg, Kristiina Kolehmainen & Mats Nordström
Seriebiblioteket

BTJ, 2005

På 1970-talet fick serierna sitt definitiva genombrott på biblioteken när de franska seriealbumen med Tintin och Asterix vällde in och den anarkistiske Felix gjorde entré i sällskap med präktige Bamse. Moralpaniken mot barnserierna från 1950-talet var som bortblåst, nu var det ideologikritik som gällde. Ett liknande uppsving har Mangaserierna sedan några år fört med sig, något som fått pojkar som aldrig har läst tidigare att sluka berättelserna.

Seriemediet är mer än 100 år gammalt men inte förrän nu har en akademisk avhandling framlagts: *Berättande bilder: svenska tecknade serier för barn* av litteraturvetaren Helena Magnusson. Volymen är framförallt en översikt av den svenska barnseriens utveckling, indelad i fem perioder från 1890-tal fram till idag. Bestickande är hur många barnserier i alla tider har baserat sig på barnböcker. I varje avsnitt finns en djupare analys av en enskild serie där Magnussons analysmetod, influerad av framförallt fransk serieforskning baserad på (förstås) strukturalism och semiotik, blir tydlig. Det är en fruktbar metod där text, bild och yta belyses som kommunicerande kärl. Ett stort aber är, paradoxalt nog, att bilderna är så små att man i många fall måste använda förstoringsglas för att kunna läsa texten. Förlaget borde ha visat mer respekt för seriegenren! Men Helena Magnusson har lagt en solid och nödvändig grund för den som vill forska vidare, förhoppningsvis med mer koncentration på bilden som betydelsebärare. Hon ska ha en eloge för sitt klara språk som gör volymen tillgänglig för varje serienörd.

Seriefrämjandet kom 2005 med den ”första boken från svenskt seriearkiv” vars huvudtema är serietidningarnas framväxt med Tomas Storn som huvudredaktör. Ett inledande foto anslår tonen i boken: en svensk villastad, en Folka står parkerad, en cowboy i full mundering och med höjd pistol kommer ridande, en liten flicka tittar på i bakgrunden. Texas Jim i den svenska rabatten! Boken innehåller en presentation av Göte Göransson (f 1921) som tecknat det mesta i serieväg – Biggles, Mowgli, Texas Jim och som under 1950-talet även arbetade för Kamratposten.

Claes Reimerthi följer Göranssons brokiga bana från Bergslagsskogarna till Vilda Västern. Det är kul läsning, illustrerad med många unika (och läsbara!) bilder. Även samtalet med Rolf Jansson (mest känd från Bra Böcker) som byggde upp Serieförlaget, senare Semic, ger viktiga hörnstenar till svensk seriehistoria.

2005 utkom också *Seriebiblioteket*, redigerad av Fredrik Strömberg, i utökad utgåva, en föredömlig temaindelad uppslagsbok om serier på svenska och med bra bildurval. Kunniga Kristina Kolehmainen från Serieteket på Kulturhuset ger kloka och uppslagsrika råd om hur biblioteken kan arbeta med serier.

INGER FREDRIKSSON
Förlagschef, LL-förlaget

Uppsats.se – ny kunskapskälla på nätet

MANNEN SOM VILL fylla nätet med väsentligheter, Ted Valentin, har tillsammans med kompanjonen Charlotte Berndt lanserat en ny tjänst i samarbete med LIBRIS Uppsök vid Kungliga biblioteket. På Uppsats.se kan man söka bland mer än 20 000 digitalt publicerade uppsatser från svenska universitet och högskolor. Informationen hämtas från LIBRIS uppsatsdatabas ”Uppsök” och presenteras både hanterligt och läsvänligt. Det är lätt att söka och på entrésidan finns bonusfunktioner som visar de tio senast sökta uppsatserna samt en tio-i-topplista på de mest visade uppsatserna. En vecka efter lanseringen hade sajten haft 1 300 besökare.

Radarparet Valentin och Berndt ligger bakom de uppskattade sajterna Tidningar.info samt Tidningsbutiken.se.

Sedan 2004 har man arbetat med att skapa en plattform för uppsatser och uppsatsskrivande. Syftet med Uppsats.se är att sprida kunskap från studenter och lärosäten till omvärlden, vara en källa till inspiration för nya uppsatsskrivare samt att skapa en mötesplats för studenter, utbildningssäten och företag/organisationer. Som student ska man både kunna hitta sitt uppsatsämne och komma i kontakt med framtida arbetsgivare. I dagsläget är 23 högskolor och universitet anslutna uppsatsdatabasen ”Uppsök”. Ambitionen är att fler ska ansluta sig. **HZ**

Ny styrelse i DIK Bibliotekarieförbundet

DEN 21 OKTOBER HÖLL DIK Bibliotekarieförbundet sitt förbundsmöte i Stockholm och en ny styrelse valdes för de kommande två åren.

Johannes Rudberg från Kungl. biblioteket omvaldes som ordförande. Åsa Berglund från Malmö stadsbibliotek nyvaldes som vice ordförande och till övriga styrelseledamöter valdes Cajsa Broström, Västerås stadsbibliotek (nyval), Leif Eurenius, Viskastrandsgymnasiets bibliotek, Borås (nyval), Pablo Tapia, Malmö högskola, Bibliotek & IT (omval) och Helena Vallo, Totalförsvarets forskningsinstitut (nyval). Studentrepresentant i styrelsen är Hjalte Strandén, Umeå universitet.

DIK Bibliotekarieförbundet är med drygt 6 200 medlemmar den största delföreningen inom DIK. **HZ**

Västerviks gymnasiebibliotek utsett till Årets skolbibliotek

NATIONELLA skolbiblioteksgruppen har utsett Årets skolbibliotek. I år går utmärkelsen till Västerviks gymnasiebibliotek som får priset för sitt nytänkande både när det gäller pedagogik och lokallösningar.

Juryns fullständiga motivering lyder: ”Västerviks nya gymnasiebibliotek har blivit ett modernt och annorlunda bibliotek med ett stort mått av nytänkande både när det gäller pedagogik och lokallösningar. Man har dessutom via Kunskapskällan lyft fram det äldre kulturarvet.”

”Kunskapskällan” består av tre donationer med böcker från 1400-talet och framåt.

För ett par år sedan satsade kommunen tio miljoner kronor för att bygga om gymnasiet vilket i sin tur ledde till att skolan fick ett nytt bibliotek med moderna lösningar. Det nya biblioteket invigdes 2004 och är stort, 860 kvadratmeter, och rymmer många sittplatser. Av skolans 1 400 elever vistas cirka 1 000 elever dagligen i biblioteket.

Helén Ahnfeldt, tf biblioteksansvarig berättar hur man har tänkt:

– Vi har många studierum och vi har ämnesbaserat biblioteket så att det ska vara lätt för eleverna att hitta. Om eleverna t ex ska jobba med stress så har vi en hylla med litteratur som anknyter till stress.

Det finns ett rött rum där man har samlat alla böcker om språk- och litteraturvetenskap samt skönlitteratur. I ett blått rum finns litteratur som anknyter till ämnena samhällsvetenskap, historia och geografi. I det grönmålade rummet, slutligen, finns böcker om naturkunskap, religion, psykologi och sport. Där finns även sex datorer och det är möjligt för lärarna att boka in sig och förlägga undervisningen dit.

Man har vidare en mediasal med plats för 24 personer där det finns DVD, möjligheter till Powerpoint och andra tekniska resurser som underlättar vid t ex redovisningar.

Priset består av dels en tavla av Sven Nordqvist, dels ett vandringspris men även ett författarbesök.

– Vem författaren blir vet vi ännu inte, tyvärr får vi inte välja en nobelpristagare, säger Helén Ahnfeldt.

HZ

Nomineringarna till ALMA klara

133 KANDIDATER FRÅN hela världen är nominerade till 2007 års Litteraturpris till Astrid Lindgrens minne (The Astrid Lindgren Memorial Award, ALMA). Totalt finns 52 länder representerade, könsfördelningen är hyfsat jämn: 51 kvinnor och 61 män. I kategorin författare/illustratör/berättare är sammanlagt 104 kandidater nominerade, bland dem återfinns sju från Sverige. I kategorin läsfrämjande projekt/organisation/person är 29 kandidater nominerade, dock ingen med svensk anknytning.

Juryarbetet pågår fram till mars nästa år då 2007 års pristagare utses. Då får vi veta om Maria Gripe, Lennart Hellsing, Anna Höglund, Barbro Lindgren, Jan Lööf, Ulf Stark eller Ilon Wikland kan tänkas ha en chans.

Det är femte gången som ALMA-priset delas ut. Prissumman är fem miljoner svenska kronor vilket gör priset till världens största internationella barn- och ungdomslitteraturpris och det näst största litteraturpriset i världen. **HZ**

Studenter avstängda från datanätet

VÄXJÖ UNIVERSITET HAR beslutat att stänga av över 100 studenter efter påtryckningar från amerikanska filmbolag om olaglig fildelning – trots att någon polisanmälan inte har gjorts. Avstängningen är tillfällig, enligt Niklas Cronsioe, IT-chef vid Växjö universitet.

Till skillnad från kommersiella operatörer som kräver en polisanmälan innan man agerar så förlitar sig lärosätena enbart på uppgifter från upphovsrättsorganisationerna utan att ha kontrollerat uppgifterna.

– Det var ett par amerikanska filmbolag som hörde av sig till oss och berättade att deras filmer laddats ned av personer vars ip-adresser kunde spåras till vårt nät, som är en del av SUNET. Då bestämde vi oss för att stänga av de eleverna i två veckor, säger Niklas Cronsioe till SvD.se.

Avstängningarna har pågått under 2004 och 2005. Enligt universitetet har studenterna haft möjlighet att överklaga beslutet, en möjlighet som ingen har utnyttjat.

– Universitetsbiblioteket har inte varit inblandat i avstängningarna, säger överbibliotekarie Mats Herder till BBL.

BESSERWISSER

av Anders Mathlein

Tumme med tiden

FÖR NÅGRA ÅR sedan hade vi i BBL ett fängelsebibliotekstema, ”Bibliotek innanför murarna”, som blev väldigt uppskattat. Öppningsartikeln till temanumret hette ”Prästen och bibliotekarien rör man inte!” – ett reportage som byggde på intervjuer och besök gjorda på tre anstalter. Bakom reportaget stod författaren och krönikören Anneli Jordahl, som då 2002, vikarierade på Biblioteksbladet.

Det reportaget ingår i en bok som kom ut i våras där Anneli Jordahl har samlat ett urval av intervjuer, reportage och essäer från åren 1996–2005. *Var kommer du ifrån?* kan läsas som en fortsättning på boken *Klass – är du fin nog?* som utkom 2003.

Förutom nämnda BBL-reportage finns här en rad personliga nedslag i tiden, i litteraturen, bland författare som Marit Paulsen, Anne-Marie Berglund, Ulf Lundell och Stig Larsson. Det handlar om klassklättringar, personalentreprenader, outsourcing och ett välfärdssverige i gungning.

Anneli Jordahls röst är stark och understundom uppfodrande och tumme med tidens dolda och öppna fenomen, har hon också. Att bokens pärmar är i vadderad vaxduk är inte viktigt men praktiskt. Bara att dra över med disktrasan … **HZ**

Pedagogisk OrienteringsBILD

WAGNER

www.wagnerform.se

Tre tvättstugebibliotek invigda

FOTO: GUNILLA LEFFLER, HYRESGÄSTFÖRENINGEN ÅROS-GÄVLE.

Malak Saljoughi passar på att läsa medan hon tvättar

TRE TVÄTTSTUGEBIBLIOTEK har invigts i landet. Hyresgästerna i Gottsunda i Uppsala kan numera läsa böcker medan de tvättar.

– En jättebra idé, tycker Malak Saljoughi, en av de boende i området.

Redan i våras testade man idén i Gottsunda med bibliotek i tvättstugan. Idén kommer från hyresgästerna själva. I tvättstugebiblioteken kan hyresgästerna, medan de väntar på att tvätten ska bli klar, slå sig ned och läsa en bok. Det går också att låna hem en bok under förutsättning att den ersätts med en annan. Vad gäller svinn så är det inte något man oroar sig för eftersom det ändå betyder att boken kommit till användning. Enligt Uppsalahem fungerar lånesystemet bra. I biblioteket finns alltid femton böcker, tio vuxenböcker och fem barnböcker. Bland annat finns författare från området representerade: Mohamed Omar och Mikael Larsson, men även Marianne Fredriksson och Per Anders Fogelström.

Tvättstugebiblioteken är ett samarbete mellan Hyresgästföreningen, Uppsalahem och ABF i Uppsala och de tre biblioteken invigdes i slutet av oktober.

ÅE

”Bibliotek räknar jag som hjärtat i samhället. Utan bibliotek dör vi svältdöden.”

Jan Myrdal, oktober 2006
Enskede bibliotek

Föreningsnytt

MATERIAL TILL FÖRENINGSNYTT MAILAS TILL:
pax@biblioteksforeningen.org

290 lokala rapporter och ny kartläggning av biblioteksplaner

I MITTEN AV november presenterade Svensk Biblioteksförening 290 olika rapporter på temat ”Lokala förutsättningar för kunskapssamhället”. Satsningen är en uppföljning av de regionala rapporter om folkbibliotekens verksamhet som publicerades i augusti.

Några veckor dessförinnan släpptes en ny kartläggning av hur kommunerna arbetar med biblioteksplaner.

När det gäller de lokala rapporterna utgår samtliga från Kulturrådets folkbiblioteksstatistik för 2005. En helt ny dimension har adderats i de lokala rapporterna. I materialet jämförs respektive kommun med såväl rikssnittet som länssnittet men också med kommuner av samma typ som den egna. Den indelningen utgår från Sveriges kommuner och landstings kommungruppsindelning. Att kunna jämföra sig med andra kommuner med liknade strukturella förutsättningar är i många fall mer relevant än att jämföra sig med geografiska grannar eller rikssnittet.

Av rapporterna kan man utläsa att den största utlåningen av ljudböcker och CD-skivor finns i Lund, att Åre är den kommun som satsar mest pengar per invånare på sina bibliotek och att Stenungsund har högst total utlåning per invånare (14,6 volym per invånare och år).

– Vi hoppas att dessa rapporter ska bidra till att öka medvetenheten om bibliotekens betydelse för kunskap och utveckling. Genom att belysa biblioteksverksamheten i den enskilda kommunen hoppas vi kunna stimulera till debatt och till ett ökat politiskt intresse för biblioteken, säger Niclas Lindberg.

De lokala rapporterna kan med fördel även användas i det lokala biblioteksplanearbetet.

– Genom de många jämförelserna ger rapporterna kommunpolitiker och andra intresserade ett praktiskt underlag för analys av och diskussion om den egna kommunens biblioteksverksamhet, menar Niclas Lindberg.

Samtliga rapporter finns i sin helhet tillgängliga på föreningens hemsida; www.biblioteksforeningen.org.

När det gäller biblioteksplanerna har allt fler kommuner antagit en biblioteksplan eller kommit igång med sitt biblioteksplanearbete. I januari i år hade hela 34,8 procent av landets kommuner ännu inte påbörjat arbetet, motsvarande siffra för oktober är bara 16,6 procent. I dagsläget har 22 procent av kommunerna antagit biblioteksplaner och 61 procent har påbörjat ett arbete med att ta fram en biblioteksplan. På följande uppslag finns läget kommun för kommun när det gäller biblioteksplanerna.

PAx

Överför Arbetslivsbiblioteket till annan huvudman!

ARBETSLIVSBIBLIOTEKET måste överföras till annan huvudman. Det skriver Svensk Biblioteksförening, DIK Bibliotekarieförbundet och SFIS, Svensk Förening för Informationsspecialister i ett brev till regeringen. Syftet är att rädda Arbetslivsinstitutets bibliotek från nedläggning.

Enligt regeringens förslag i budgetpropositionen skall Arbetslivsinstitutet avvecklas per den 1 juli 2007. Det innebär också att myndighetens offentligt tillgängliga forskningsbibliotek, Arbetslivsbiblioteket, kommer att avvecklas, vilket är till men för forskningen. En nedläggning av Arbetslivsbiblioteket skulle allvarligt försämra möjligheterna att snabbt och kostnadseffektivt finna relevant litteratur för forskare, näringsliv, studenter m fl. I brevet betonas att Arbetslivsbibliotekets kunder till stor del återfinns utanför Arbetslivsinstitutet. Biblioteket används ofta av forskare och studenter vid universitet och högskolor, yrkesmedicinska kliniker, andra myndigheter och andra bibliotek. Även näringslivet använder biblioteket bl.a. i sitt arbetsmiljöarbete.

De tre organisationerna uttrycker sin oro för de negativa konsekvenser som en nedläggning av Arbetslivsbiblioteket skulle få. Biblioteket är en unik nationell kunskapsresurs. En nedläggning av Arbetslivsbiblioteket skulle allvarligt försämra möjligheterna att snabbt och kostnadseffektivt finna relevant litteratur för forskare.

Organisationerna föreslår att ett arbete inleds angående överföring av Arbetslivsbibliotekets verksamhet till annan huvudman.

PAx

FOTO: PETER AXELSSON

Helena Vallo, Johannes Rudberg, Cajsa Broström och Åsa Berglund, från DIK Bibliotekarieförbundets styrelse, var några av besökarna vid Öppet hus.

Uppskattat Öppet hus!

TORSDAGEN DEN 16 november var det Öppet hus på föreningens kansli. Många medlemmar hade mött upp för att träffa gamla och nya vänner. Förutom traditionsenlig buffé var det även utdelning av Aniara-priset. Årets pristagare, Magnus Florin, var utomlands under Bok & Biblioteksmässan och prisutdelning flyttades därför till Öppet hus.

Inför nästa år finns förslag om att återgå till den tidigare traditionen med ett årligt Öppet hus-arrangemang i början av december. Så snart datumet är beslutat kommer information på föreningens hemsida och i kalendariet.

PAx

Sverigekartan till vänster visar biblioteksplaneläget i januari 2006.

Biblioteksplaner

– så ser det ut i Sveriges kommuner, län för län

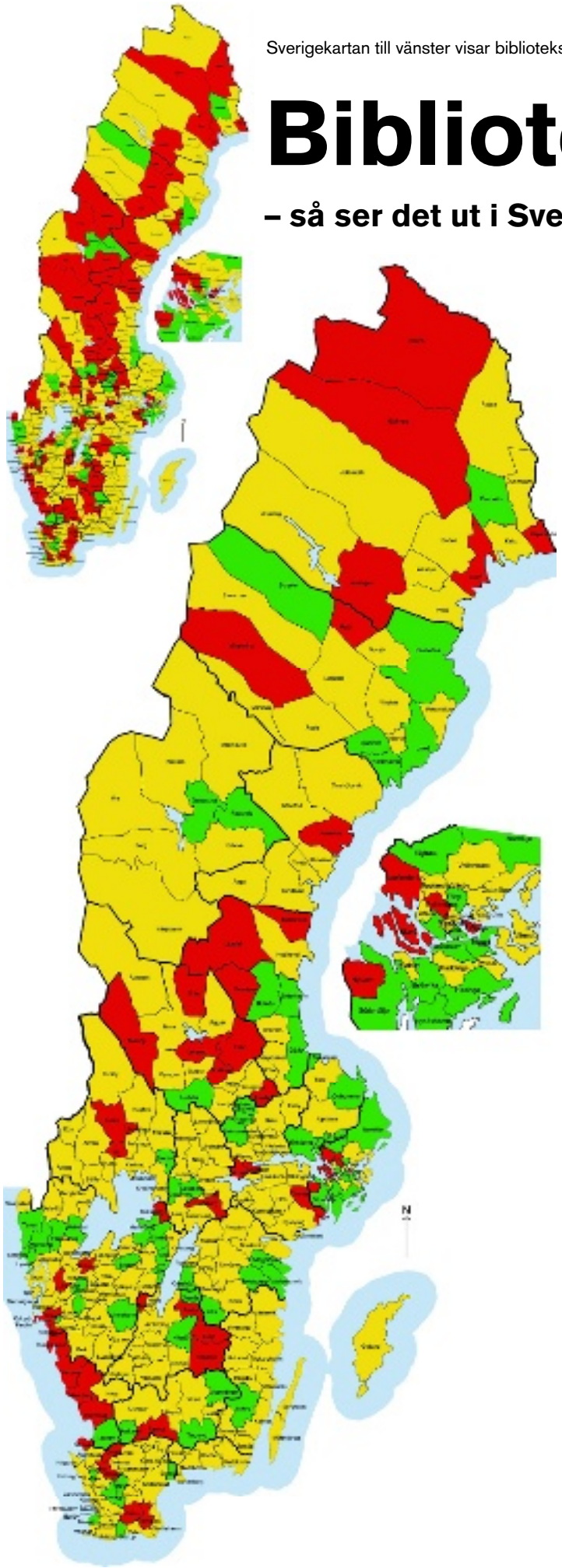

En antagen biblioteksplan är antagen av kulturnämnd eller kommunfullmäktige från 2002 och framåt. Vissa kommuner har ett kulturpolitiskt strategidokument som de betraktar som en biblioteksplan.

I gult ljus inryms alla skeden från att man fått ett uppdrag men ännu inte hunnit börja fram till det att man har sin plan färdig, men den har ännu inte hunnit tas i nämnd osv. Denna del skulle kunna ha fler undersektioner men då blir kartan för otydlig.

Uppgifterna avser läget i oktober 2006 och är framtagna av Harnesk Information/Jakob Harnesk.

Ev synpunkter kan mailas till Peter Axelsson, pax@biblioteksforeningen.org.

Stockholm 01

- Botkyrka
- Danderyd
- Ekerö
- Haninge
- Huddinge
- Järfälla
- Lidingö
- Nacka
- Norrtälje
- Nykvarn
- Nynäshamn
- Salem
- Sigtuna
- Sollentuna
- Solna
- Stockholm
- Sundbyberg
- Södertälje
- Tyresö
- Täby
- Upplands Väsby
- Upplands-Bro
- Vallentuna
- Vaxholm
- Värmdö
- Österåker

Uppsala 03

- Enköping
- Håbo
- Knivsta
- Tierp
- Uppsala
- Älvkarleby
- Östhammar

Södermanland 04

- Eskilstuna
- Flen
- Gnesta
- Katrineholm
- Nyköping
- Oxelösund
- Strängnäs
- Trosa
- Vingåker

Östergötland 05

- Boxholm
- Finspång
- Kinda
- Linköping
- Mjölby
- Motala
- Norrköping
- Söderköping
- Vadstena
- Valdemarsvik
- Ydre
- Åtvidaberg
- Ödeshög

Jönköping 06

- Aneby
- Eksjö
- Gislaved
- Gnosjö
- Habo
- Jönköping
- Mullsjö
- Nässjö
- Sävsjö
- Tranås
- Vaggeryd
- Vetlanda
- Värnamo

Kronoberg 07

- Alvesta
- Lessebo
- Ljungby
- Markaryd
- Tingsryd
- Uppvidinge
- Växjö
- Älmhult

Kalmar 08

- Borgholm
- Emmaboda
- Hultsfred
- Högsby
- Kalmar
- Mönsterås
- Mörbylånga
- Nybro
- Oskarshamn
- Torsås
- Vimmerby
- Västervik

Gotland 09

- Gotland

Blekinge 10

- Karlshamn
- Karlskrona
- Olofström
- Ronneby
- Sölvesborg

Skåne 12

- Bjuv
- Bromölla
- Burlöv
- Båstad
- Eslöv
- Helsingborg
- Hässleholm
- Höganäs
- Hörby
- Höör
- Klippan
- Kristianstad
- Kävlinge
- Landskrona
- Lomma
- Lund
- Malmö
- Osby
- Perstorp
- Simrishamn
- Sjöbo
- Skurup
- Staffanstorp
- Svalöv
- Svedala
- Tomelilla
- Trelleborg
- Vellinge
- Ystad
- Åstorp
- Ängelholm
- Örkelljunga
- Östra Göinge

Halland 13

- Falkenberg
- Halmstad
- Hylte
- Kungsbacka
- Laholm
- Varberg

Västra Götaland 14

- Ale
- Alingsås
- Bengtsfors
- Bollebygd
- Borås
- Dals-Ed
- Essunga
- Falköping
- Färgelanda
- Grästorp
- Gullspång
- Göteborg
- Götene
- Herrljunga
- Hjo
- Härryda
- Karlsborg
- Kungälv
- Lerum
- Lidköping
- Lilla Edet
- Lysekil
- Mariestad
- Mark
- Mellerud
- Munkedal
- Mölndal
- Orust
- Partille
- Skara
- Skövde
- Sotenäs
- Stenungsund
- Strömstad
- Svenljunga
- Tanum
- Tibro
- Tidaholm
- Tjörn
- Tranemo
- Trollhättan
- Töreboda
- Uddevalla
- Ulricehamn
- Vara
- Vårgårda
- Vänersborg
- Åmål
- Öckerö

Värmland 17

- Arvika
- Eda
- Filipstad
- Forshaga
- Grums
- Hagfors
- Hammarö
- Karlstad
- Kil
- Kristinehamn
- Munkfors
- Storfors
- Sunne
- Säffle
- Torsby
- Årjäng

Örebro 18

- Askersund
- Degerfors
- Hallsberg
- Hällefors
- Karlskoga
- Kumla
- Laxå
- Lekeberg
- Lindesberg
- Ljusnarsberg
- Nora
- Örebro

Västmanland 19

- Arboga
- Fagersta
- Hallstahammar
- Heby
- Kungsör
- Köping
- Norberg
- Sala
- Skinnskatteberg
- Surahammar
- Västerås

Dalarna 20

- Avesta
- Borlänge
- Falun
- Gagnef
- Hedemora
- Leksand
- Ludvika
- Malung
- Mora
- Orsa
- Rättvik
- Smedjebacken
- Säter
- Vansbro
- Älvdalen

Gävleborg 21

- Bollnäs
- Gävle
- Hofors
- Hudiksvall
- Ljusdal
- Nordanstig
- Ockelbo
- Ovanåker
- Sandviken
- Söderhamn

Västernorrland 22

- Härnösand
- Kramfors
- Sollefteå
- Sundsvall
- Timrå
- Ånge
- Örnsköldsvik

Jämtland 23

- Berg
- Bräcke
- Härjedalen
- Krokom
- Ragunda
- Strömsund
- Åre
- Östersund

Västerbotten 24

- Bjurholm
- Dorotea
- Lycksele
- Malå
- Nordmaling
- Norsjö
- Robertsfors
- Skellefteå
- Sorsele
- Storuman
- Umeå
- Vilhelmina
- Vindeln
- Vännäs
- Åsele

Norrbotten 25

- Arjeplog
- Arvidsjaur
- Boden
- Gällivare
- Haparanda
- Jokkmokk
- Kalix
- Kiruna
- Luleå
- Pajala
- Piteå
- Älvsbyn
- Överkalix
- Övertorneå

- De kommuner som ännu inte påbörjat arbetet alt. att har de en plan som antagits före 2002.
- De kommuner som uppger att arbete med biblioteksplan pågår.
- De kommuner som uppger att de har en antagen och aktuell biblioteksplan.

Ny organisation - Nya nätverk – Nya grupper

FRÅN FÖRENINGENS MEDLEMMAR kommer nu förslag på nätverk och anmälningar till de olika grupperna i Svensk Biblioteksförenings nya organisation som startas vid årsskiftet. Den nya organisationen syftar till att det ska bli enklare för medlemmar att på olika sätt engagera sig i föreningens arbete och alla är välkomna att föreslå nätverk eller anmäla sig själv eller en kollega till utvecklingsråd, verksamhetsgrupper och arbetsgrupper. I förra numret av BBL och på hemsidan finns utförlig information om den nya organisationen. Här är en rapport om de idéer som hittills kommit till kansliet:

Nätverksförslag
Alla enskilda medlemmar kan komma med förslag till nätverk. Varje nätverk har en kontaktperson och föreningen erbjuder en grundstruktur genom en e-postlista och stöd till nätverksmöten. Förslag på nya nätverk:

Företagare på bibliotek
På biblioteken i Malmö, Lund, Göteborg och Stockholm finns verksamhet som riktar sig till företagare och de som arbetar med detta har en samarbetsgrupp som startar ett nätverk i Svensk Biblioteksförening. Gruppen kommer även att ordna ett seminarium i början av mars. Kontaktperson är Katarina Forsström, Malmö stadsbibliotek.

Samarbete familjecentral/öppen förskola och bibliotek
Detta förslag till nätverk kommer från Anna-Karin Albertsson i Borås där det finns ett väl etablerat samarbete mellan biblioteket och familjecentralen i Norrby.

B&I-studerande
Jörgen Persson, som studerar Biblioteks- och informationsvetenskap i Umeå föreslår ett nätverk för studerande. Att verka för ändamålsenlig utbildning och forskning inom området biblioteks- och informationsvetenskap är en uppgift för föreningen. Ett studentnätverk är viktigt för att ta tillvara de ungas kunskaper och kan var en inskolning till föreningens arbete.

I den gamla organisationen har alla specialgrupper ett nätverk och en del av dessa kommer förmodligen att finnas kvar, men det är bra om önskemål om detta skickas in till kansliet.

Arbetsgrupper
I det löpande arbetet kan kansliet inrätta arbetsgrupper, det kan gälla att t ex arrangera en konferens. Förslag på konferenser och seminarier välkomnas från alla medlemmar. En arbetsgrupp för barnbibliotekskonferensen i april 2007 är igång. Sammankallande är Sofia Lindblom, Askebyskolan i Rinkeby och temat för konferensen blir läslust och läsfrämjande. Även för den Nordiska bokbussfestivalen 2008 har en arbetsgrupp bildats. Ett seminarium om delregionalt samarbete under våren 2007 är en annan idé där ännu ingen grupp är bildad.

Utvecklingsråd
Dessa råd blir viktiga fora för utvecklingsdiskussioner. Styrelsen beslutar vilka utvecklingsråd, vilken inriktning och vilka personer som ska ingå. I grundförslaget finns tre råd; *Ledning, profession och organisation*, *Media och samlingar* och *Verksamhet och användarkrav*. Dessutom inrättas ett internationellt råd. Intresseanmälan till råden bör vara inne senast 15 januari 2007.

Verksamhetsgrupper
Denna arbetsform är knuten till verksamhetsplanen och grupperna ska arbeta med att konkretisera den plan som antagits av årsmötet. För nedanstående verksamhetsgrupper önskar vi din intresseanmälan senast den 12 december 2006:
Bibliotek för utbildning
Bibliotek utanför bibliotekslagen
Biblioteksbussar och - bilar
Nationell bibliotekspolitik, forskning och fortbildning
Open Access & e-plikt
Läsfrämjande & reformerat inköpsstöd

Kontakta gärna Wiviann Wilhelmsson, tel 08 – 545 132 32 eller e-post ww@biblioteksforeningen.org eller någon annan på föreningens kansli om du vill veta mera om den nya organisationen.

WW

Ny medarbetare på kansliet

Svensk Biblioteksförening har anställt filosofie doktor Anna Kåring Wagman som ny handläggare/utredare till kansliet. Anna kommer närmast från ett utredningsuppdrag för Ungdomsstyrelsen. Hon disputerade våren 2006 på en avhandling i historia om kommunal information och reklam.

UNDER FLERA ÅR var Anna anställd som doktorand vid Stockholms universitet. Hon har också en fil.kand inom ämnena statsvetenskap, nationalekonomi och socialantropologi.

Anna Kåring Wagman ska för föreningens räkning följa och analysera biblioteks-, forsknings- och utbildningspolitiken samt utvecklingen inom området, och utifrån det framställa rapporter och utarbeta förslag som stöd för föreningen opinionsbildande- och biblioteksutvecklande arbete.

– Det här är en strategisk rekrytering som ska flytta fram Svensk Biblioteksförenings positioner inom forskningsbiblioteksektorn och utveckla vår analys av viktiga politikområden säger Generalsekreterare Niclas Lindberg. Att valet, bland flera väl kvalificerade kandidater, till sist föll på Anna Kåring Wagman beror på hennes tvärvetenskapliga bakgrund, hennes i tid nära arbetslivserfarenhet från universitetsområdet samt hennes utåtriktade förmåga.

Anna Kåring Wagman är 36 år och bor i Stockholm med man och 2 barn. Hon börjar sitt arbete den 1 januari.

Kalendarium

MAILA INFO TILL KALENDARIET: pax@biblioteksforeningen.org
FÖR VIDARE INFO SE http://www.biblioteksforeningen.org

11 december, Göteborg
Nya rum för nya media – arkitektur för bibliotek
ARR:Svensk Biblioteksförenings specialgrupp för konst, arkitektur och design i samarbete med Göteborgs stadsbibliotek och Regionbibliotek Västra Götaland
MER INFO: www.biblioteksforeningen.org

2007

10 januari, Stockholm
Behövs skönlitteraturen på biblioteken?
Upptaktsmöte kallat Behövs skönlitteraturen på biblioteken? med Bengt Göransson som debattledare och med deltagare från de olika yrkesgrupperna som arbetar med skönlitteratur, bl.a. Sigrid Combüchen, Gabriella Håkansson, Maria Ehrenberg plus alla som deltar i nätverkets arbete.
ARR:Nobelbiblioteket och Nätverket för skönlitteratur på bibliotek

25–26 januari, Jönköping
Vi träffas på bibblan! Idé och inspirationsdagar!
VI TRÄFFAS PÅ BIBBLAN! – idé- och inspirationsdagar kring mångkultur. 2007 års tema: barn- och ungdomars språkutveckling. Syfte:
* Att stärka bibliotekens roll som språkutvecklande institution och mötesplats.
* Att skapa en mötesplats för olika personalkategorier som arbetar med barn och ungdomars språkutveckling.
* Att få ett bredare perspektiv på begreppet språkutveckling. Målgrupp: Bibliotekspersonal, förskollärare, lärare, modersmålslärare, kulturarbetare som arbetar med flerspråkiga barn och ungdomars språkutveckling.
ARR:Jönköpings kommun – Stadsgården, Flerspråkighetsenheten, Kulturskolan, samt Länsbibliotek Jönköping, Regionbibliotek Västra Götaland, Regionbibliotek Halland, Länsbibliotek Skåne, med stöd av Statens kulturråd
MER INFO: www.f.lanbib.se/ViTraffasPaBibblan.pdf

11–13 mars, Roskilde, Danmark
EUSIDIC Conference 2007
Theme: What will be the impact of Web2.0 and Library2.0 applications on user services in library and information services management.
ARR:EUSIDIC
MER INFO: www.eusidic.net

2 april, Stockholm
Framtidens barnbibliotek
ARR:Svensk Biblioteksförening

23 april, Över hela landet
Världsbokdagen
MER INFO: www.varldsbokdagen.nu

7–8 maj, Växjö
Vårdbiblioteksskonferens
ARR:Svensk Biblioteksförening

23–25 maj, Stockholm
Biblioteksdagarna 2007
ARR:Svensk Biblioteksförening

10–12 juni, Aarhus, Danmark
Elevations – The Networking Library
Elevation: the action of fact of raising or being raised to a higher or more important level, state or position. In an international perspective the 17th Halmstad Conference formulates a strong statement about the necessity for libraries to include and engage in untraditional partnerships – and offers conference participants an inspiring platform to create new ones.
ARR:Halmstadskonferensgruppen
MER INFO: www.elevations.dk

11–14 juni, Stockholm
28th IATUL Conference "Global Access to Science
28th IATUL Conference "Global Access to Science – Scientific Publishing for the Future" Scholarly Communication, Science Publishing, E-science är några av de utvecklingsområden som ingår i konferensprogrammet. Plats är Kungliga Tekniska Högskolans Bibliotek (KTHB).
ARR:TeknologiBiblioteken i samarbete med International Association of Technological University Libraries (IATUL)
MER INFO: www.lib.kth.se/iatul2007/

13–15 juni, Vienna (Austria)
11th International Conference on Electronic Publishing
Openness in Digital Publishing: Awareness, Discovery and Access. "Openness" is a broad philosophical as well as technical tenet that underlies much of the innovation in the creation and consumption of Internet technologies, which are in turn transforming scholarly communications, practices and publishing across the disciplines and around the world. ELPUB 2007 is devoted to examining the full spectrum of "openness" in digital publishing, from open source applications for content creation to open distribution of content, and open standards to facilitate sharing and open access.
ARR:Vienna University of Technology
MER INFO: www.elpub.net

18–19 juni, Stockholm
13. Nord I&D
"The Human side of IT"
Läs Call for Contributions och annat om konferensen på nordiod2007.sfis.nu
ARR:Svensk förening för informationsspecialister
MER INFO: nordiod2007.sfis.nu

19–21 juni, The Lowry, Manchester, UK
Joint Use Libraries
Joint use libraries are libraries serving more than one group of users (eg school-public libraries, university-public libraries). This three day conference organised by evidence base at the University of Central England offers practitioners, researchers and policymakers interested in joint use libraries a unique opportunity to meet, network and share experiences. The programme will include: case studies: short reports of a activities or projects reflective papers discussing a range of activities or an area of research. posters: visual presentations of a case study or issue, with opportunities for informal discussion optional visits to local joint use libraries social events.
ARR:University of Central England
MER INFO: www.ebase.uce.ac.uk/JointUSeConference.htm

19–23 augusti, Durban, Sydafrika
IFLA 2007 "Libraries for the future"
MER INFO: www.ifla.org/IV/ifla73/index.htm

Dags att betala medlemsavgiften för 2007

I SLUTET AV november fick alla medlemmar brev med medlemsaviseringen för 2007. Om du ännu inte fått ditt inbetalningskort kan det bero på att vi har fel adressuppgifter till dig i medlemsregistret. Har du frågor eller vill ändra adress - kontakta Eva Silverplats på föreningens kansli 08-545 132 30.

Tanja Donner är vår 3000:e medlem!

TANJA DONNER VID Högskolebiblioteket i Gävle är Svensk Biblioteksförenings 3000:e enskilda medlem. Tanja får blommor samt fri deltagaravgift till Biblioteksdagarna 2007 samt naturligtvis övriga medlemsförmåner som Biblioteksbladet och medlemsalmanackan. Tanja och alla övriga nya medlemmar hälsas varmt välkomna till föreningen!

B **Posttidning**
Svensk Biblioteksförening
Box 3127, 103 62 Stockholm

RFID I TIDEN

Cristina Csanady på Virtuella enheten vid Stockholms stadsbibliotek:
"Genom att välja Axiell som leverantör av RFID-utrustning säkerställer SSB sin position som landets ledande bibliotek inom automatiseringen och tar därmed ett steg vidare i arbetet med att möta kraven på ett modernt, innovativt och kundorienterat bibliotek"

ed Axiells RFID-lösning från Bibliotheca får du:
Marknadens vassaste programvara med bl.a:
- Smartare stöldskydd
- Snabbare och effektivare konverteringsrutiner
- Mer avancerad statistik

Bred erfarenhet från många RFID-installationer i Norden och övriga världen
Garanterat optimal samverkan mellan bibliotekssystem och RFID-lösning
En leverantör med djup kompetens även inom biblioteks-system och biblioteksverksamhet

Kontakta oss gärna för att få mer information om vilka möjligheter vi kan erbjuda ditt bibliotek vad gäller RFID!

BIBLIOTHECA

AXIELL bibliotek

Göteborg:
Tel: 031-710 29 50
Fax: 031-69 46 46
E-post: gbg@axiell.com
www.axiell.se

Lund:
Tel: 046-270 04 00
Fax: 046-270 04 90
E-post: lund@axiell.com
www.axiell.se